

Čudnovate zgode šegrta Hlapića kao poticaj za likovno stvaralaštvo učenika nižih razreda osnovne škole

---

Kovač, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:014968>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Anamarija Kovač

DIPLOMSKI RAD

Čudnovate zgode šegrta Hlapića kao poticaj za
likovno stvaralaštvo učenika nižih razreda osnovne
škole

Zagreb, srpanj

2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

PREDMET: Likovna kultura

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Anamarija Kovač

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Čudnovate zgode šegrta Hlapića
kao poticaj za likovno stvaralaštvo učenika nižih razreda osnovne
škole**

MENTOR: mr. art. Ivana Gagić Kičinbači

Zagreb, srpanj 2019.

SADRŽAJ

SADRŽAJ

Sažetak

Abstract

I Teorijski dio

1. UVOD.....	1
2. ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA HLAPIĆA	3
2. 1. Ivana Brlić-Mažuranić.....	4
2. 2. Lektirni zadaci.....	5
3. ILUSTRACIJE.....	7
3. 1. Ilustracije namijenjene djeci.....	7
3. 2. Ilustracije romana Čudnovate zgrade šegrta Hlapića.....	10

II Praktični dio

4. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	15
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	16
5. 1. Ispitanici.....	16
5. 2. Vrsta, metode, tehnike i instrumenti istraživanja.....	16
5. 3. Postupak.....	16
5. 3. 1. Radionica Hlapić – ključni pojmovi.....	18
5. 3. 2. Radionica Bundaš – ključni pojmovi.....	19
5. 3. 3. Radionica Crni čovjek – ključni pojmovi.....	19
5. 3. 4. Radionica Gita 1 – ključni pojmovi.....	20

5. 3. 5. Radionica Gita 2 – ključni pojmovi.....	20
6. OBRADE REZULTATA.....	21
7. REZULTATI I RASPRAVA.....	22
7. 1. Radionica šegrt Hlapić.....	22
7. 2. Radionica Bundaš.....	27
7. 3. Radionica Crni čovjek.....	30
7. 4. Radionica Gita.....	33
7. 4. 1. Uljani pastel.....	34
7. 4. 2. Tempera.....	37
7. 5. Lektirni zadatak.....	40
7. 6. Usporedba uspješnosti likovnih tehnika.....	41
8. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA.....	44
POPIS SLIKA.....	47
PRILOZI.....	50
ŽIVOTOPIS.....	60

Čudnovate zgode šegrta Hlapića kao poticaj za likovno stvaralaštvo učenika nižih razreda osnovne škole

SAŽETAK

Okruženje svakog djeteta od najranije dobi ispunjeno je prožimanjem likovnog i literarnog svijeta. Mjene odraza likovnog u literarno i literarnog u likovno iznašaju nanovo rađanje umjetnosti i stvaranje novih odjelotvorenih ideja prikaza likova i događaja. Ovaj diplomski rad prikazuje istraživanje nekih mogućnosti korelacija tih dvaju svjetova i integraciju dobivenih radova u svakodnevnicu i prostor učionice. Kao poticaj za likovno stvaralaštvo učenika nižih razreda osnovne škole korišteni su ulomci romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića. Cilj istraživanja bio je utvrditi uspješnost učeničkih radova stvorenih na literarni poticaj romana koristeći različite likovne tehnike. U istraživanju je sudjelovalo 16 učenika produženog boravka Osnovne škole Mate Lovraka u Kutini gdje je istraživanje i provedeno. Održano je ukupno pet radionica s motivima Hlapića, Bundaša, Crnog čovjeka i Gite u tehnikama flomastera, kolaža, novinskog kolaža, uljanog pastela i tempera sa zadatkom slikanja ilustracija zadanih likova. Analiza sadržaja stvorenih učeničkih radova odrađena je prema kriterijima uspješnosti za svaku radionicu posebno. Usporedbom uspješnosti radionica i likovnih tehnika uočeno je postupno opadanje uspješnih i porast neuspješnih radova s obzirom na redoslijed održanih radionica. Prva održana radionica vrednovana je kao najuspješnija. Razlog takve raspodjele pripisuje se zasićenosti učenika jednim romanom u periodu od dva tjedna, što je potvrđeno rezultatima zadnje, vremenski odmaknute radionice. Kao nadogradnje dobivenih učeničkih radova predloženi su i oprimjereni zadaci izrade Hlapić memory kartica, Bundaš straničnika, redefinicije sjene Crnog čovjeka i rekompozicije lika Gite. Istraživanjem stvaralačkih likovnih mogućnosti svojih učenika, učitelj/ica unaprjeđuje svoju funkciju organizatora i evaluatora nastave.

KLJUČNE RIJEČI: Čudnovate zgode šegrta Hlapića, ilustracije, korelacija, likovna kultura, lektira

The brave adventures of Lapitch as an incentive for primary school student's art work

ABSTRACT

Surroundings of every child from the earliest age is filled with intertwining the art and literary world. Changes of reflection from the art to literary and from literary to art carry out the renaissance of art and creation of new ideas of displaying the characters and events. This graduate thesis shows the research few of the possibilities of the correlations these two worlds and integration of the obtained works in everyday life and in the classroom setting. As a stimulus for the art creation done by primary school students, fragments of the novel named The brave adventures of Lapitch were used. The objective of the research was to determine the success of student's art works created on the literary stimulus using different art techniques. The sixteen students from primary school Mate Lovrak in Kutina who attend the after-school care participated in the research. The research was conducted in the previously named school. Altogether, five workshops with the motifs of Lapitch, Brewster, Black Man and Lisa in the art techniques such as felt pen, collage, newspaper collage, oiled pastel and tempera with a task of painting the illustrations of the given characters. Analysis of the content of created student's art works was conducted according to the criteria of success for each workshop individually. It was noticed, with the comparison of the successfulness of workshops and the art techniques the gradual decline of successful art works and the increase of the unsuccessful ones in regards to the sequence of workshops that were being held. The first workshop was rated as the most successful one. The reason for such distribution can be found in student's saturation with one novel in a period of two weeks, which was confirmed by the results of the last, time lagged workshop. As an supplement of the obtained student's art works there are given and are suggested tasks of making Lapitch memory cards, Brewster bookmark, redefinition of a shadow of Black Man and recomposition of character named Lisa. By exploring creative artistic possibilities of their students, teacher improves his/her function as an organizer and assessor of teaching.

KEYWORDS: art, correlation, illustration, perusal, The Brave Adventures of Lapitch

I Teorijski dio

1. UVOD

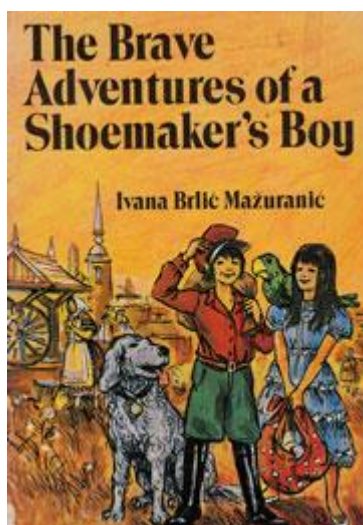
Odgoj i obrazovanje osnovni su pokretači napretka svakog društva. Na svim razinama obrazovnog sustava provode se postupci vrednovanja i ocjenjivanja kao završna etapa svake od poučavanih tema, područja i/ili obrazovnih razdoblja. „Ocjenjivanje je dodjeljivanje određene ocjene za postignute rezultate učenika, odnosno razvrstavanje učenika u određene kategorije prema postignutim rezultatima u učenju i dogovorenim kriterijima.“ (Matijević, 2004, str. 12) No, mora li zaista ocjenjivanje biti završetak poučavanja? Ovaj diplomski rad prikazuje neke mogućnosti integracije naučenog u svakodnevnicu i prostor učionice. Sama integracija podrazumijeva korelaciju nastavnih predmeta. Općenito se riječ *korelacija* prema Jojić (2015) odnosi na povezanost u zajedničkom djelovanju, suodnosu tj. međuovisnosti dvaju korelata. Zbog širokog spektra ideja i raznovrsnosti samih djela upravo lektira unutar nastave Hrvatskog jezika pruža ruke ostalim predmetima i omogućuje prožimanje sadržaja. Školska lektira u Hrvatskom enciklopedijskom rječniku (2002) definirana je kao „tekstovi (čitava djela ili ulomci) koje učenici čitaju prema Nastavnom planu i programu“. Lektira je prije svega knjiga – umjetničko djelo. Od samih korica, preko ilustracija na stranicama uz tekst pa sve do portretne fotografije autora/ice na samom kraju nerijetko iz nje, osim riječi, progovara i likovnost. Zbog toga se rad oslanja na korelaciju Hrvatskog jezika i Likovne kulture. „Nastava likovne kulture se temelji na doslovnom opažaju, istraživanju neposredne okoline i umjetničkog djela, stvaralačkoj preradi informacija, poticanju spoznajnih procesa, istraživanju i vrednovanju.“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006, str. 51) Dijete se s knjigom susreće cijeli svoj život na različite načine, čak i prije usvajanja čitanja. Od ranog djetinjstva roditelji čitaju svom djetetu priče za laku noć i zajednički proučavaju slikovnice. Na taj način kod djeteta, osim jezika riječi, bogate i jezik likovnog izražavanja. Upravo zbog tog višestrukog utjecaja na djetetov razvoj, važno je izabrati kvalitetne slikovnice. „U tom smislu treba vrednovati ilustraciju u slikovnici i kao sredstvo koje potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku, te pridonosi razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva.“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 10) Kasnije, u osnovnoj školi, izbor je djela i izdanja na učitelju/ici prema popisu lektire propisanom u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006. godine. Manji je dio popisa

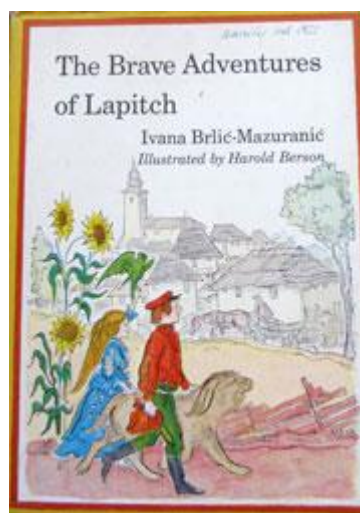
obavezan, a ostatak služi kao kvalitativni okvir primjeren za određenu dob/razred. Tako je u trećem razredu osnovne škole jedna od obaveznih i s razlogom nezaobilaznih lektira djelo Ivane Brlić-Mažuranić *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Sama autorica, zasluženno prozvana hrvatskim Andersenom, najpoznatija je i najprevođenija spisateljica hrvatske dječje književnosti, a šegrt Hlapić, „malen kao lakat, veseo kao ptica, hrabar kao Kraljević Marko, mudar kao knjiga, a dobar kao sunce“ (Brlić-Mažuranić, 2007, str. 7) nositelj je hrvatske kulture u svojim koricama širom svijeta. Mnogo je razloga za odabir upravo tog djela za ovaj diplomski rad. Kornelija Kuvač-Levačić u zborniku radova Međunarodne znanstvene konferencije *Od čudnovatog do čudesnog* napisala je: „Stogodišnje putovanje *Šegrta Hlapića* tijekom povijesti hrvatske književnosti i kulture uistinu je čudesno jer ni priča ni izričaj romana nisu nimalo ostarjeli...“ (Međunarodna znanstvena konferencija *Od čudnovatog do čudesnog*, 2013, str. 670). O široj važnosti samog djela govorit će se u prvom sljedećem poglavlju. Svaki učenik/ica u obrazovanju dobiva jasnu ocjenu – rezultat ocjenjivanja, ali pokazuju li učitelji/ice da uz samo ocjenjivanje ujedno i cijene, poštuju učeničke uratke? Učiteljica Đurđa Vilagoš iz Slavenskog Broda svojim je djelovanjem pokazala da likovni radovi učenika zaslužuju više od razrednog panoa (detaljnije u poglavlju 3. 2. Ilustracije romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*). „Đurđa Vilagoš ne zadovoljava se time da sva ta dječja djela ostanu u mapama i ladicama ili da se naprosto nakon izvjesnog vremena bace.“ (Vukelić, 1996, str. 204) Upravo je izdanje romana nastalo prema zamisli navedene učiteljice, a u izvedbi učenika Osnovne škole Ivane Brlić-Mažuranić iz Slavenskog Broda potaklo istraživanje teme ovog diplomskog rada. Na posljednjim stranicama spomenutog izdanja Radovan Ivančević progovara o uspješnosti izvedbe koja potiče na ponovno i ponovno prelistavanje šarenih stranica knjige: „Djeca nam sama iznose svoju dušu, misli i osjećaje u svojim likovnim radovima.“ (Vukelić, 1996, str. 203)

2. ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA HLAPIĆA

Roman Čudnovate zgode šegrta Hlapića jedno je od dva obavezna lektirna djela u trećem razredu osnovne škole prema Nastavnom planu i programu. „U gotovo sto godina postojanja romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913) Ivane Brlić-Mažuranić zabilježeno je isto toliko izdanja, što ga čini najobjavljanijim hrvatskim dječjim romanom.“ (Majhut, 2008, str. 43) Šegrt Hlapić tako je, odijevanjem korica svjetskih jezika, postao kultno djelo i promicatelj hrvatske kulture širom svijeta.

Slika 2. 1. Britansko izdanje romana iz 1971. (URL 1)

Slika 2. 2. Američko izdanje romana iz 1972. (URL 2)

Na internetskoj stranici Hlapić – promicatelj hrvatske kulture (URL 3) navedeni su slovenski, engleski (Slika 2. 1., Slika 2. 2.), bugarski, mađarski, kineski, njemački, španjolski, japanski, ruski, turski kao neki od jezika koje je Hlapić naučio govoriti do svojeg 100. rođendana. Jedan od razloga Hlapićeve popularnosti zasigurno je i stilska posebnost romana. Čudnovate zgode šegrta Hlapića roman je s elementima bajke, čudesnog i čudnovatog, kako Skok (1995) navodi – roman u ruhu bajke. Za razliku od mnogih drugih (modernih) junaka koji se danas djeci predstavljaju kao pobjednici, Hlapićevo jedino oružje u borbi za pravdu njegova je dobrota. Stoga ne čudi da su mnogi, nakon rođenja Hlapića, pokušali stvoriti svog vlastitog.

Tako Majhut (2008) kao Hlapićeve sljedbenike navodi autore i njihova djela:

- Zlatko Špoljar – Tri bjegunca
- Josip Cvrtila – Daša Hlebec

- Ratko S. Scipioni – Čudnovate zgode malog crnca Đeka
- Dalibor Vučica – Pustolovine malog Moglia
- i dr.

Sama Ivana Brlić-Mažuranić u svojim je obraćanjima čitateljima navela kako roman piše za Ristu, svog petogodišnjeg nećaka. „Upravo to što svoje pisanje upućuje neposredno, u svojoj okolini prisutnom, voljenom dječaćiću, možda pomaže shvatiti kako je pogodila onaj topli, zapanjujuće intimni ton knjige, a činjenica da je dijete kojem se obraća još nepismeno (petogodišnjak!) barem djelomice objašnjava onu gotovo usmenu neposrednost obraćanja pripovjedača koja struji prema čitatelju.“ (Majhut, 2008, str. 95)

2. 1. Ivana Brlić-Mažuranić

Slika 2. 3. Ivana Brlić-Mažuranić (Bogišić, 1998)

Najpoznatija djela:

- Valjani i nevaljani (1902)
- Škola i praznici (1905)
- Slike (1912)
- Čudnovate zgode šegrta Hlapića (1913)
- Priče iz davnine (1916)

Ivana Brlić-Mažuranić (Slika 2. 3.) najpoznatija je i najprevođenija spisateljica hrvatske dječje književnosti. Rođena je u Ogulinu 1874. godine. „Potječe iz obitelji koja ima istaknutu ulogu u razvitku modernoga hrvatskoga društva te odrasta u njezinu intelektualnome i građanskome ozračju.“ (Bogišić, 1998, str. 35) Školovala se privatno, tako da je vrlo rano upoznala strane jezike i tuđe književnosti. Odgojena u narodnom duhu, mlada se udaje za odvjetnika i političara Vatroslava Brlića iz Broda na Savi (danas Slavonski Brod). „U Brodu je bila zvijezda društvenog života i upoznala se s mnogim važnim intelektualcima onog doba. Dobro je poznavala europsku književnost za mlade.“ (Prosperov Novak, 2003, str. 301) Zbog izvanrednih Priča iz davnine I. B. Mažuranić zasluženno je nazvana hrvatskim

Andersenom. Odlike njezina stvaralaštva su „individualnost i profinjenost njegovana jezika i stila, igra jezičnim suzvučjima, vještina paradoksalnog izražajnog inoviranja jezične starine,... narodne poslovice i zagonetke, legende i predaje, priče i bajke“ (Bogišić, 1998, str. 36). U dva navrata predlagana je za Nobelovu nagradu (1931. i 1938. godine), a 1937. izabrana je za članicu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, postavši tako prvom ženom na našim područjima koja je primljena u tu najvišu znanstveno-umjetničku ustanovu. Umrula je 1938. u Zagrebu.

2. 2. Lektirni zadaci

Lektira kao propisani sadržaj Hrvatskog jezika neizostavna je karika svakog obrazovanja. „Lektira je neraskidivi spoj i čitanja knjige, i razgovora o knjizi, i nadahnuća za vlastito izražavanje i stvaranje u različitim medijima.“ (Gabelica, 2017, str. 14) Osim samostalnog učeničkog čitanja, važno je da i učitelj čita pred svojim razredom stvarajući tako ugodnu atmosferu i poticajnu okolinu za čitanje kao proces. Slušanje učitelja kako čita i sam doticaj s knjigom kao predmetom u svakodnevnoj uporabi potaknut će učenike na samostalno posezanje za knjigom. „Dijete će mnogo lakše i brže razumjeti važnost i smisao čitanja ako je okruženo odraslima koji redovito čitaju i služe se različitim tiskanim materijalom.“ (Čudina-Obradović, 2008, str. 43) Upravo je lektira mogućnost za ostvarenje raznovrsnih korelacija. „Međupredmetna korelacija treba se ostvariti na satima lektire, ali i na drugim nastavnim predmetima gdje se prisjećamo lektirnoga djela, služimo se ulomcima iz tog djela i sl.“ (Gabelica, 2017, str. 180) Potterizacija, oživotvorenje likova iz lektire izradom lutkica, straničnika, oslikavanjem majica, šalica i drugih predmeta kojima se često služimo jedan je od mogućih načina ugradnje lektire u svakodnevnicu. „Na taj način likovi iz priča nastaviti će živjeti u našoj učionici i nakon što je lektira završila.“ (Gabelica, 2017, str. 206)

Neke od konkretnih ideja povezanosti lektire i likovne kulture koje navodi Gabelica (2017) su:

- izrada televizora prema redosljedu događanja u priči
- pripovjedna staza za prepričavanje po postajama
- prepričavanje priče crtežom
- riječi pretvorene u slike, a citati u grafite
- od basne do fotomontaže

- ilustrirani pano-rječnik
- pjesma i priča u boji
- pričanje po nizu fotografija i ilustracija (preporučene ilustracije Arthura Rackhama, Theodora Severina Kittelsena, Johna Bauera, Cvijete Job, Zdenka Bašića)
- izrada tlocrta sobe ili prostora opisanog u djelu
- karikatura likova iz lektirnog djela
- igra „istraživača blaga“ (na svitak papira naslikane i u razredu sakrivene ilustracije iz knjige; učenik koji pronađe neki svitak treba čim prije pronaći broj stranice u knjizi koju ilustracija prikazuje)
- pojedine scene iz djela pretvoriti u strip – konkretno za djelo Čudnovate zgrade šegrta Hlapića, strip iz edicije Hrvatski velikani *Ivana između jave i bajke* autora Darka Macana i Frana Petruše može poslužiti kao motivacijski predložak za čitanje romana
- izraditi straničnike za knjige oslikane likovima i motivima iz lektirnih djela
- smisliti i načiniti nove korice knjige
- izraditi plakat-reklame za pročitane knjige

Kako bi cijela priča korelirane lektire bila zaokružena, moguće je organizirati proslavu knjiga na kraju školske godine. U tome uvelike može pomoći mapa učeničkih radova (eng. portfolio) gdje se tijekom školske godine prikupljaju učenički rezultati pisanja, crtanja i praktičnih radova. „Učenici i učitelji su davno uočili da je korisno sustavno prikupljati najraznovrsnije učenikove radove koji nastaju tijekom aktivnosti u školi.“ (Matijević, 2004, str. 85) Nadalje, Matijević (2004) navodi mapu učeničkih radova kao nezaobilaznu tehniku praćenja učenikova napretka tijekom školovanja u američkim školama, ali i kao važno sredstvo u ostvarivanju optimalne individualizacije učenja.

3. ILUSTRACIJE

Ilustracija je u Kappelmayr (2001) definirana kao slikovni prikaz koji ukrašava tekst ili ga vizualno objašnjava, a može biti kombinirana s tekстом ili izrađena na posebnoj stranici. „Radi se ponajprije o slikama izvedenim u tehnikama koje se mogu reproducirati (drvorez, bakrorez, bakropis, litografija itd.)“ (Kappelmayr, 2001, str. 208) Stoga počeci ilustracije sežu do prvih tiskanih djela. Ilustrirana su biblijska, prirodnoznanstvena i kulturnopovijesna djela te djela s područja književnosti i umjetnosti, a u 19. st. ilustracije krasi i novine i časopise. Sam naziv ilustracija u današnjem se značenju rabi od oko 1840. godine. Neizostavna imena kada se govori o ilustracijama svakako su Durer, Altdorfer, Cranach, Holbein, Boucher, Fragonard, Greuze, Hogarth, Blake, Gessner, Chodowiecki. Ilustracije su tako svojom pojavom bile umjetnost dostupna široj javnosti. Prema Veroniki Rot Gabrovec (2003) postoje tri vrste veza između teksta i ilustracije: simetričnost, dopunjavanje i suprotnost. Općenito, ilustracije možemo podijeliti na tehničke ilustracije – skice uz znanstveni tekst u npr. medicini i arhitekturi (Slika 3. 1.) te umjetničke ilustracije (Slika 3. 2.).

Slika 3. 1. Primjer tehničke ilustracije, M. S. Merian: Zimzeleno drvo s leptirom, gusjenicom i ličinkom (Kapperlayr, 2001)

Slika 3. 2. Primjer umjetničke ilustracije, Erhard Altdorfer: Apokalipsa, ilustracija za Bibliju u Lübecku (Kapperlayr, 2001)

3. 1. Ilustracije namijenjene djeci

Prvom dječjom slikovnicom, točnije rečeno ilustriranom knjigom, smatra se Orbis Sensualium Pictus / Šareni svijet osjetila (Slika 3. 3. a) Jana Amosa Komenskog objavljena u Nürnbergu 1658. godine. Radi se o abecedariju (Slika 3. 3.

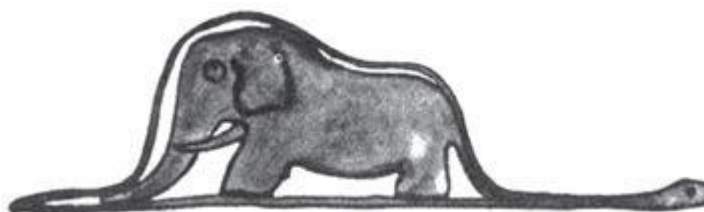
b) za podučavanje i učenje čitanja. Riječi i likovni prikazi, točnije crteži (ilustracije), teku usporedno. U knjizi postoje i veće ilustracije kao početna vizualizacija sadržaja koji slijedi (Slika 3. 3. c). Iako u prijevodu naslova stoji riječ *šareno*, vizualno oblikovanje knjige odiše harmonijom brojnih ilustracija koje ju krasi, a inspirirane su najčešće prirodom koja dijete okružuje. Dakako, ilustracije su crno-bijele, no to ne umanjuje njihov značaj za daljnji razvoj ilustracija namijenjenih djeci kao ni njihovu likovnu vrijednost.

Slika 3. 3. Jan Amos Komenski – Orbis Sensualium Pictus (URL 4)

Rot Gabrovec (2009) navodi kako je sredinom 18. stoljeća, kada je britanski izdavač John Newbery otvorio tržište dječje knjige, ilustracija postala neizostavni dio dječje literature. Godine 1851. izumom kromolitografije i kasnom fazom rada Edmunda Evansa koji je tiskao tzv. knjige-igračke s ilustracijama poznatih umjetnika kao što je bila Kate Greenaway, uvodi se boja u ilustraciju. Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2011) kao obilježja likovno vrijednih ilustracija navode „stilsku pročišćenost, harmoniju i ritam boja, jedinstvenu kompoziciju koja vodi dijete kroz radnju te omogućuje vizualno istraživanje detalja i skrivenih poruka“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 12). Slikovnica je prva djetetova knjiga koja ga od malih nogu uvodi u svijet čitanja i estetike, kako knjižne tako i likovne. Jože Zupan (2009) uputio se korak dalje te ilustraciju određuje kao put ka knjizi. Čitatelji svih dobi, počevši od najmlađih, vrlo često odabiru knjigu upravo na temelju ilustracija. Slikovnica je jedinstven spoj riječi i slika kao dvaju nedjeljiva elementa. „Dobre ilustracije omogućuju čitatelju da napravi stanku i promisli o pročitanome, da se

udubi u neki prizor već opisan u samome tekstu, te da proširi čitateljsko iskustvo.“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 12) Kao primjer intermedijalnosti, bliske suradnje slike i riječi, Balić-Šimrak i Narančić Kovač navode crtež udava koji je pojeo slona iz Saint-Exupéryjeva *Maloga princa* (Slika 3. 4.). „Tu slika srasta s djelom i putuje s njim, njegov je sastavni dio.“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 12)

Slika 3. 4. Ilustracija *udav koji je pojeo slona* (preuzeto iz izdanja Školske knjige iz 2008 godine s autorovim ilustracijama iz 1943. godine)

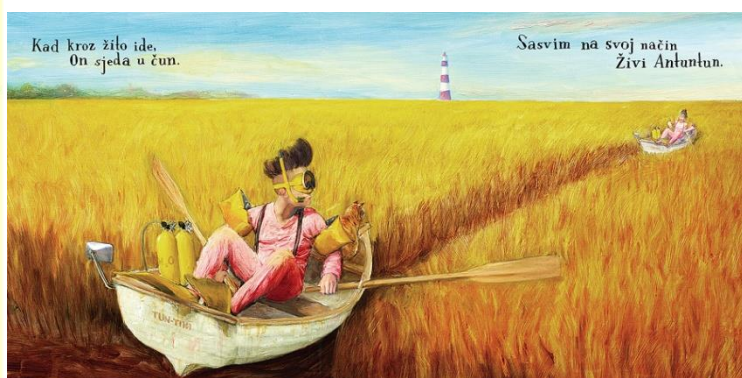
No, za razliku od Exupéryja, „autori ilustracija za dječje knjige često su samo izvršitelji narudžbe pojedinih izdavača... te oni nemaju uvijek nepatvorenu autorsku motivaciju za ilustriranje određene priče, već su uvjetovani mnogim vanjskim čimbenicima kao što su zadani tip ilustracije koja se izričito od njih traži, brzina rokova, potražnja na tržištu itd. Sve to može rezultirati mehanički odrađenim poslom, a to se u završnici itekako osjeća“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 10). Suprotno tome, Eric Carle doprinosi vrijednim ilustracijama. On posebnom metodom priprema vlastiti kolaž papir koji je u naravi monokroman, a samo jednu boju prezentira kroz široki spektar tekstura i tonova. Ilustracije u slikovnicama treba vrednovati i kao „sredstvo koje potiče i produbljuje dječji smisao za estetiku te pridonosi razvoju dječjeg likovnog stvaralaštva“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 10). „Kroz slikovnice i kvalitetne ilustracije djeca razvijaju vizualnu pismenost, toliko potrebnu u današnje vrijeme, kad važne poruke, koje moramo znati i dubinski odgonetnuti, dolaze vizualnim putem.“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 12) Kvalitetnih slikovnica na tržištu ima, samo ih treba prepoznati. Od starijih naslova značajan je Janko Raščupanko autora Heinricha Hoffmanna (Slika 3. 5.), dok se u kvalitetne ilustracije novijeg datuma svakako ubrajaju one Tomislava Torjanca. U nastavku je prikazana ilustracija iz slikovnice *Kako živi Antuntun* (Slika 3. 6.) objavljene 2009. godine. Ilustracije su naslikane uljanim bojama na drvenim

podlogama u kombinaciji s digitalnom tehnikom, a slikovnica je „dobitnica nagrada Grigor Vitez i Lice knjige za ilustraciju te knjižne nagrade Kiklop“ (URL 6).

Slika 3. 5. Ilustracija Janka Raščupanka iz 1917. (URL 5)

Slika 3. 6. Ilustracija Tomislava Torjanca u slikovnici *Kako živi Antuntun* (URL 6)

Ranka Javor (2000) navodi najznačajnije ilustratore u Hrvatskoj od 1950. do 2000. godine.

Neki su od njih:

- **Ivan Antolčić**
- Zvonimir Balog
- **Stjepan Bartolić**
- Ivica Bednjanec
- Cvijeta Job
- Eugen Kokot
- **Ferdinand Kulmer**
- Zvonimir Lončarić
- Andrija Maurović
- Otto Reisinger
- **Đuro Seder**
- Miroslav Šutej
- **Josip Vaništa**
- Mladen Veža
- Ivan Vitez
- **Pika Vončina**

Označeni ilustratori zaslužni su za određena izdanja romana Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Detaljniji pregled ilustracija samog romana slijedi u nastavku.

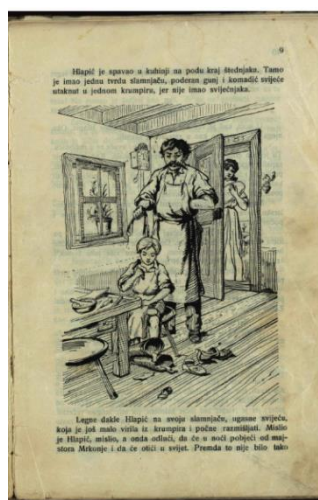
3. 2. Ilustracije romana

„Kvalitetna ilustracija obogaćuje i djelo i čitatelja. Stoga ne čudi da je Ivani Brlić-Mažuranić bilo osobito stalo da roman o šegrtu Hlapiću bude popraćen dobrim ilustracijama, a Lewis Carroll je proveo silno vrijeme u raspravama s Johnom

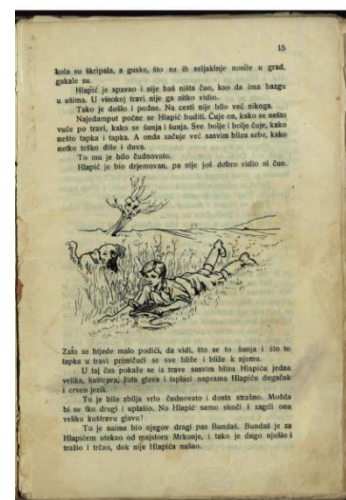
Tennielom, ilustratorom knjiga o djevojčici Alisi. Svaki novi ilustrator stavlja naglasak na druge aspekte djela i tako aktivno utječe na njegovo predstavljanje. Zato je ilustriranje važan i odgovoran posao, koji najbolje uspijeva kad umjetnik u njega unosi svoju osobnost, a ipak ne iznevjeri tekst.“ (Balić-Šimrak, Narančić Kovač, 2011, str. 12) Prvo izdanje romana objavio je 1913. godine Hrvatsko pedagoško-književni zbor s ilustracijama Naste Šenoa-Rojc. Naslovnica romana ilustrirana je u boji (Slika 3. 7. a), dok su ostale ilustracije unutar samog djela izvedene crno-bijelo. Navedeno prvo izdanje sadrži ukupno tri velike, gotovo preko cijele stranice (Slika 3. 7. b), i četiri manje ilustracije (Slika 3. 7. c).

a. Naslovnica romana

b. Ilustracija (velika)

c. Ilustracija (manja)

Slika 3. 7. Prvo izdanje Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića iz 1913. (URL 7)

Prema Majhutu (2008) preporučeno izdanje romana je ono izdavača Mladost iz 1961. godine s crno-bijelim ilustracijama (osam crteža) Ferdinanda Kulmera. Ilustracijama bogatije izdanje s osam crno-bijelih i dvanaest prozračnih crteža u boji svakako je ono izdavača Seljačka sloga ilustratorice Eme Bursać (Slika 3. 8.).

Slika 3. 8. Ilustracije u boji Eme Bursać (URL 8)

Još jedno ilustracijama bogato izdanje romana ono je naklade Mladost iz 1970. s petnaest crno-bijelih i četiri ilustracije u boji (Slika 3. 9. a) Josipa Vanište. Ilustracije su smještene između teksta ili zauzimaju cijelu stranicu. Uspoređujući ih međusobno, razlikuju se stilski ovisno što prikazuju: ilustracije u boji preko cijele stranice, crno-bijele ilustracije izraženog kontrasta s prikazom mračnih scena iz romana (Slika 3. 9. b) i svijetle ilustracije pozitivnih likova odlikovane pročišćenim linearnim izrazom (Slika 3. 9. c).

a. Ilustracija u boji

b. Crno-bijela ilustracija izraženog kontrasta

c. Svijetla ilustracija pročišćenog linearnog izraza

Slika 3. 9. Ilustracije Josipa Vanište (Brlić-Mažuranić, 1970.)

„Sustavno se šegrt Hlapić počinje izdavati kao knjiga namijenjena školskoj lektiri od 1974. u nakladi Školske knjige... s osam crno-bijelih ilustracija Đure Sedera preko cijele stranice. Za deseto izdanje uzimaju se ilustracije Ivica Antolčića (dvadeset pet crno-bijelih crteža).“ (Majhut, 2008, str. 98) Izdanje iz 2002. sadrži kolorirane crteže Ivica Antolčića. Rekord je po broju stranica Profilovo izdanje iz 2008. godine sa 172 stranice. Od najnovijih izdanja ističe se ono s ilustracijama Pike Vončine (Slika 3.

10.) koja je 1999. godine dobila nagradu Grigor Vitez. Ilustratorica se prepoznatljivim stilom (Slika 3. 11.) služi i u oplemenjivanju drugih djela, a vlasnica je i nekoliko autorskih slikovnica (Četiri godišnja doba, 4 priče iz Zečje zemlje, Putovanje tete Hilde i druge).

Slika 3. 10. Naslovnica izdanja s ilustracijama Pike Vončine (URL 9)

Slika 3. 11. Ilustracija romana Pike Vončine (URL 9)

Od novijih, također obojenih izdanja, potrebno je još izdvojiti ilustracije Stjepana Bartolića iz 2007. godine u nakladi Biblioteke Stribor gdje svaka ilustracija zauzima cijelu stranicu knjige (Slika 3. 12.). Format je u cijelosti ispunjen bojom pa djetetu nudi istraživanje detalja pozadine.

Slika 3. 12. Ilustracije Stjepana Bartolića (Brlić-Mažuranić, 2007)

Proučavajući dostupna izdanja romana ne može se zaobići ono iz 1996. godine posebno po samim ilustratorima – učenicima Osnovne škole Ivane Brlić Mažuranić iz Slavonskog Broda. Njihova nastavnica „Đurđa Vilagoš ne zadovoljava se time da sva ta dječja djela ostanu u mapama i ladicama ili da se naprosto nakon izvjesnog

vremena bace“ (Vukelić, 1996, str. 204). Čudnovate zgode šegrta Hlapića druga su knjiga koju su ilustrirali učenici te škole. Prvo takvo djelo bile su Priče iz davnine objavljene 1994. godine, za koje je nastavnica godinu kasnije dobila nagradu Filipović za pedagoški rad. Promatrajući ostvarene vesele i šarene dječje ilustracije likova iz romana (Slika 3. 13.), Radovan Ivančević u Vukelić (1996) zaključuje da svaki od likova nadilazi pojam doslovne ilustracije i uzdiže se do karakternog portreta. „Kao što Ivanine priče žive svojim drugim životom u likovnom mediju, u dječjim radovima, tako i dječji radovi imaju svog drugi život u knjizi zahvaljujući načinu na koji ih odabire, povezuje s tekstom i međusobno interpretira dizajner knjige. Treba znati da ni jedna slika nije objavljena onako kako je naslikana, u cjelini.“ (Ivančević u Vukelić, 1996, str. 205) U pripremi knjiga autori su izdvajali najvrednije i najizvornije detalje dječjih kompozicija kako bi im omogućili optimalnu izražajnost i usklađenost. „Da bi se u tome na tako izvrstan način uspjelo, potrebno je biti pažljiv prema osjetljivoj dječjoj duši, duboko poštovati njihovu kreativnost, biti iskreno zadivljen njihovim djelima“ (Ivančević u Vukelić, 1996, str. 205) Likovni urednik djela bio je Zvonimir Lončarić, a za likovno oblikovanje pobrinuo se Mihajlo Arsovski. Opisana knjiga primjer je načina rada u nastavi gdje učenici stvaraju, a učitelji primjenjujući svoje znanje vrednuju likovne radove i stoviše – udahnuju im novi život na duže staze.

Slika 3. 13. Dječje ilustracije romana (Vukelić, 1996)

Uspješnost znalačke intervencije nad dječjim likovnim radovima pokazala je i izložba pod nazivom Interpretacija dječjih likovnih radova postavljena u Galeriji Učiteljskog fakulteta tijekom travnja 2015. godine. Izloženi su dječji likovni radovi (Slika 3. 14.) vrtića „Mali princ“ Jordanovac i njihove interpretacije (Slika 3. 15.) koje su izradili učenici 4. godine Grafičkog odjela Škole primjenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu.

Slika 3. 14. Dječji rad,
Luka Kompar (Učiteljski
fakultet, 2015)

Slika 3. 15. Interpretacija,
Dorian Strgar (Učiteljski
fakultet, 2015)

Svaka intervencija, naravno, odrađuje se na kopiji dječjeg rada ili u digitalnom obliku kako bi svako autorstvo ostalo netaknuto, stvoreno onakvo kakvo jest. Lako dostupni skeneri i programi za digitalni dizajn to nam i omogućuju. Dječji likovni radovi tako postaju osnova za daljnje stvaranje, ali i motiviranje učenika za budući napredak.

II Praktični dio

4. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovog istraživanja utvrditi uspješnost učeničkih radova stvorenih na literarni poticaj romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića koristeći različite likovne tehnike.

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5. 1. Ispitanici

Ispitanici su ovog istraživanja učenici produženog boravka Osnovne škole Mate Lovraka u Kutini. U boravku je ukupno 16 učenika 1., 3. i 4. razreda osnovne škole (N=16).

5. 2. Vrsta, metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Vrsta je istraživanja kvalitativno transverzalno istraživanje. Metoda je istraživanja deskriptivna. Tehnika je istraživanja analiza sadržaja. Instrumenti su prikupljanja podataka likovni zadatci i jedan lektirni zadatak postavljeni pred učenike na održanim radionicama.

5. 3. Postupak

Istraživanje u produženom boravku Osnovne škole Mate Lovraka u Kutini provela je autorica ovog diplomskog rada. U veljači 2019. godine održano je pet radionica u trajanju od 60 min za svaku radionicu. Poštovane su smjernice koje Gabelica (2017) navodi prema Velički i Turza-Bogdan kao glavne odlike nastave organizirane u obliku radionica: prije samog početka rada važno je najaviti globalnu strukturu i zadatke te dogovoriti približno trajanje. Također, iznimno je važno stvaranje ugodnog ozračja u razredu gdje će učenici osjećati međusobno povjerenje potrebno za suradničko učenje, a učitelj će biti pomagač i poticatelj aktivnosti. Istraživanje je provedeno s pomoću nastavnih tema Likovne kulture (Ilustracija; Tonovi boje; Geometrijski i slobodni likovi; Komplementarni kontrast; Kompozicija; Imena boja, osnovne i izvedene boje). Pojedina tema objašnjena je u poglavljima od 5. 3. 1. do 5. 3. 5. koja slijede. Na početku prve radionice razgovaralo se o ilustracijama u slikovnicama te su učenici na nekoliko primjera opisivali ilustracije. Promatrane su slikovnica *Neposlušno mače* (Slika 5. 1.) koju je ilustrirao Damir Facan-Grdiša i slikovnica *Elmer i izgubljeni medo* (Slika 5. 2.) autora Davida McKeea.

Slika 5. 1. Slikovnica
Neposlušno mače
(Knežević, 1999)

Slika 5. 2. Slikovnica
Elmer i izgubljeni medo
(McKee, 1999)

Zajednički tijek radionica sadržavao je motivacijski razgovor u krugu kako bi se stvorio ugođaj pogodan za recepciju priče te čitanje ulomka (novi ulomak za svaku radionicu) iz romana Čudnovate zgrade šegrta Hlapića. Ulomci pročitani na održanim radionicama nalaze se u prilogama na kraju rada. Nakon čitanja slijedila je intelektualno-emocionalna stanka. „Stankom se ublažava prijelaz iz svijeta mašte natrag u stvarnost koja se strukturalno drugačije doživljava; u trenucima tišine odmah po čitanju slike iz mašte se utiskuju u svijest i pamćenje za mogućnost kasnijeg procesiranja. Nagli prijelaz među strukturama proizvodi perceptivni šok koji bitno utječe na kasniju dostupnost dojma o pročitanoj.“ (URL 10) Slijedilo je objašnjavanje nepoznatih riječi i razgovor o pročitanoj. Kod razgovora naglasak je bio na opisu lika koji se u ulomku spominje. Opisi likova dodatno su potkrijepljeni citatima iz teksta. Prije samog početka učeničkog rada demonstrirana je tehnika pojedine radionice (flomasteri u boji, kolaž papir, novinski kolaž, uljani pastel, tempere) i najavljen zadatak radionice. Tijekom realizacije verbalno je kontrolirano stvaranje ilustracija likova te ispravno korištenje tehnike i usvojenost ključnih pojmova. Analiza radova ostvarena je na kraju zadnje radionice tako da je u razredu postavljena mala izložba produženog boravka (Slika 5. 3.).

Slika 5. 3. Mala izložba produženog boravka

Komentirana je uspješnost izvršenosti pojedinog zadatka, istaknuti su najuspješniji radovi i ponovljeni ključni pojmovi. Nakon održanih radionica i odgledane izložbe svaki učenik pisano je izrazio svoju pretpostavku o nastavku romana kao jedan od mogućih lektirnih zadataka. Nakon sadržajnih analiza radova predložene su intervencije na kopije učeničkih radova kako bi likovi iz romana nastavili život u razredu ili bili pretvoreni u predmet za daljnju upotrebu (memory kartice, straničnici, redefinicija, rekompozicija).

5. 3. 1. Radionica Hlapić – ključni pojmovi

Likovni ključni pojam ove radionice bio je komplementarni kontrast. Na ploči su bili posloženi kolaž papiri osnovnih (crvena, žuta, plava) i izvedenih (narančasta, ljubičasta, zelena) boja (Slika 5. 4.). S učenicima se razgovaralo o kontrastima (suprotnostima) općenito. Učenici su nabrojali koje kontraste poznaju i naveli primjere. Zatim su na ploči posložili kolaž papire u parove komplementarnog kontrasta (crvena + zelena, plava + narančasta, žuta + ljubičasta).

Slika 5. 4. Plan ploče – radionica Hlapić

5. 3. 2. Radionica Bundaš – ključni pojmovi

Likovni ključni pojmovi ove radionice bili su geometrijski likovi i slobodni likovi. Učenici su igrali pripremljenu igru memory na ploči. Likove su uparivali prema boji. Kada su svi likovi bili otkriveni, učenici su primijetili da su neki od njih pravilnog (geometrijskog), a neki nepravilnog (slobodnog) oblika. Zatim su na ploči razvrstani geometrijski i slobodni likovi (Slika 5. 5.). Za kraj su učenici nabrojili gdje još u učionici vide geometrijske, a gdje slobodne likove.

Slika 5. 5. Plan ploče – radionica Bundaš

5. 3. 3. Radionica Crni čovjek – ključni pojmovi

Likovni ključni pojam ove radionice bio je kompozicija. S učenicima se razgovaralo o kompoziciji koja je zaključno definirana kao smještaj elemenata unutar formata. Učenici su na ploči slagali različite kompozicije (vodoravna, okomita, kružna, dijagonalna, piramidalna) od pripremljenih elemenata kolaž papira. S obzirom na zadatak stvaranja pozitivna i negativna, na ploči je bio složen i negativ učeničke kompozicije (Slika 5. 6.). Razgovaralo se o sličnostima i različitostima dobivenih kompozicija, nakon čega su učenici posložili još jedan negativ samostalno.

Slika 5. 6. Plan ploče – radionica Crni čovjek

5. 3. 4. Radionica Gita 1 – ključni pojmovi

Likovni ključni pojmovi ove radionice bili su osnovne i izvedene boje. Učenici navode imena osnovnih i izvedenih boja. Na ploči su posloženi kolaž papiri koje su učenici razvrstali na osnovne i izvedene boje (Slika 5. 7.). U razgovoru navodimo koje dvije osnovne boje miješanjem daju određenu izvedenu boju.

Slika 5. 7. Plan ploče – radionica Gita 1

5. 3. 5. Radionica Gita 2 – ključni pojmovi

Likovni ključni pojmovi ove radionice bili su tonovi boje. U šest posudica pred učenike su bili posloženi tonovi žute (Slika 5. 8.) i plave (Slika 5. 9.) boje. Razgovaralo se o tome koliko boja vide te kako misle da ih možemo odvojiti – žute na jednu, a plave na drugu stranu. Nakon toga učenici su tonove međusobno posložili od najsvjetlijeg prema najtamnijem. Objasnjeno je kako se tonovi boje dobivaju dodavanjem crne ili bijele. Ako u boju dodamo bijelu, nastat će svjetliji ton, a ako dodamo crnu, nastat će tamniji ton iste boje.

Slika 5. 8. Tonovi žute boje – radionica Gita 2

Slika 5. 9. Tonovi plave boje – radionica Gita 2

6. OBRADU REZULTATA

Ovim istraživanjem mjerila se uspješnost učeničkih radova stvorenih na literarni poticaj romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića koristeći različite likovne tehnike. Kriteriji vrednovanja učeničkih radova slijede za svaku radionicu (tehniku) u narednim poglavljima. Kod vrednovanja je u obzir uzeta i dob učenika, odnosno razred koji pohađa. Maksimalan je broj bodova koji je učenik mogao ostvariti za pojedini rad 3 boda, a minimalan 1 bod. Analiza sadržaja radova izvršena je za svaku radionicu posebno te tako i navedena u nastavku teksta.

7. REZULTATI I RASPRAVA

S obzirom na posebnosti tehnike i motiva svake od radionica, rezultati u nastavku slijede pojedinačno za svaku od njih.

7. 1. Radionica šegrt Hlapić

Pred učenike je postavljen zadatak: **Flomasterima slikati ilustracije šegrta Hlapića koristeći se komplementarno kontrastnim bojama.** Flomasterima dobivamo „boje koje su intenzivne, ali mogu vrlo ugodno djelovati, jer su transparentne (prozirne), pa postavljene na bijelu podlogu djeluju prozračno, vedro i sočno“ (Jakubin, 1999, str. 153).

Slika 7. 1. Realizacija zadatka – radionica Hlapić

Nakon održane radionice učenički su radovi vrednovani prema sljedećim kriterijima:

a) Uspješan rad – 3 boda

- Motiv Hlapića prepoznatljiv je i prikazan s više od 5 detalja (npr. kapa, torba, lice, prsti, gumbi na košulji, remen, zakrpe na odjeći) na originalan način.
- Redefinicija detalja pri ponovljenoj minijaturi.
- Uredno korišten flomaster uz izmjenu boja komplementarnog kontrasta.

Slika 7. 2. Primjer uspješnog učeničkog rada Hlapić

b) Prosječan rad – 2 boda

- Moguće prepoznati motiv Hlapića uz detalje opisane u tekstu (kapa i torba) s nekim novim idejama prikaza.
- Kopiranje vlastitog prikaza pri novoj minijaturi.
- Korištene boje komplementarnog kontrasta uz nejednako ispunjavanje ploha flomasterom.

Slika 7. 3. Primjer prosječnog učeničkog rada Hlapić

c) Neuspješan rad – 1 bod

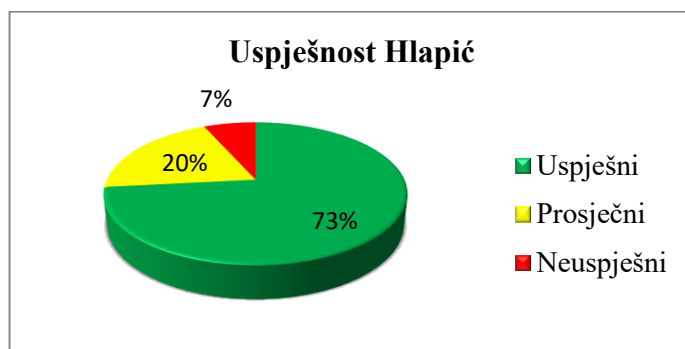
- Nije moguće prepoznati motiv Hlapića.
- Nisu korištene boje komplementarnog kontrasta.
- Flomaster korišten neuredno (bjeline na samim plohama, ispunjavanje izvan plohe i formata).

Slika 7. 4. Primjer neuspješnog učeničkog rada Hlapić

U radionici je sudjelovalo ukupno 15 učenika produženog boravka (N=15). Sadržajnom analizom utvrđeno je 11 radova koji su zadovoljili kriterije uspješnosti za 3 boda, 3 prosječna rada za 2 boda i 1 neuspješan rad za 1 bod. Grafikon 1 prikazuje navedene rezultate u postotcima.

Grafikon 1: Uspješnost učeničkih radova radionice Hlapić

Dobiveni rezultati potvrđuju uspješnost provedene radionice s obzirom na to da je čak 73% učenika postiglo uspješne radove.

Analizom učeničkih radova primijećene su određene zanimljive učestalosti prikaza lika, kao na primjer:

- inverzija boje košulje i hlača (kod 5 od 14 učenika, tj. kod 35% radova)
- kopiranje vlastitog lika kod promjene boje (kod 9 od 14 učenika, tj. kod 64% radova)

Slika 7. 5. Primjeri učeničkih radova s inverzijom boje i kopiranjem lika

Pojavnost oba načina prikaza zajedno (Slika 7. 5.) vidljiva je kod radova 3 od 14 učenika, tj. kod 21% radova. Od radova koji su se posebno istaknuli i nadmašili čistu ilustraciju dodatnim elementima svakako su radovi koji slijede:

Slika 7. 6. Hlapić nogometaš

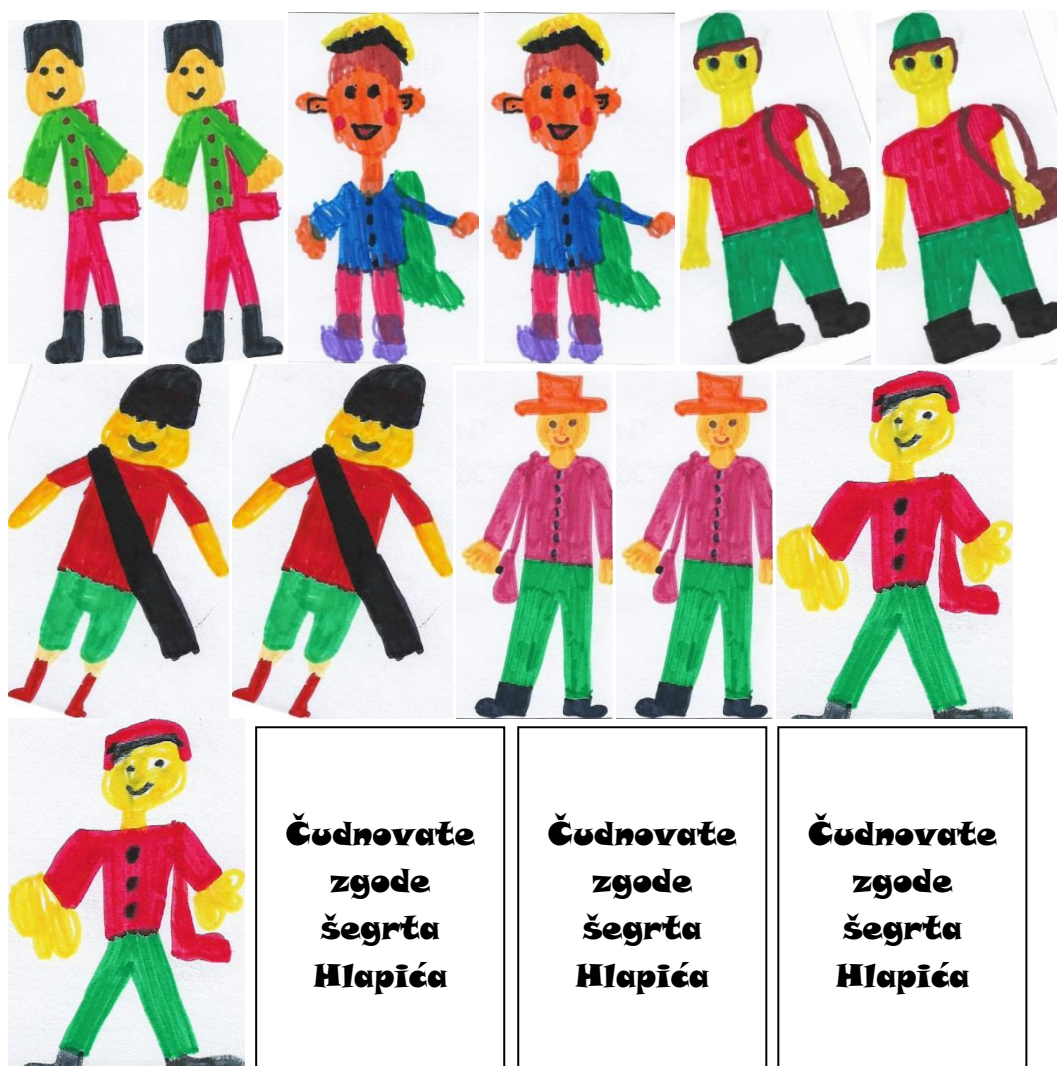
Učenik prvog razreda koristeći se bojama komplementarnog kontrasta svog Hlapića pretvorio je u nogometaša – dres, dokoljenice i kopačke na nogama (Slika 7. 6.).

Slika 7. 7. Hlapićeve inspirativne minijature

Drugog je učenika Hlapić inspirirao za brojne izvedbe (Slika 7. 7.). Novi detalji i boje izmjenjuju se na ukupno pet minijatura koje je učenik naslikao. Glavni lik romana i junak pustolovina očito je motivirao učenike za uspješno likovno stvaralaštvo.

Zbog formata papira ove radionice i obojenosti lika Hlapića, prijedlog je za daljnju uporabu radova izrada memory magnetnih kartica koje učenici tijekom daljnjeg čitanja romana u pauzama mogu uparivati na ploči (Slika 7. 8.).

Slika 7. 8. Predloženi izgled Memory magnetnih kartica

7. 2. Radionica Bundaš

Pred učenike je postavljen zadatak: **Kolažem slikati Bundaša (samo glava ili cijelo tijelo) koristeći se geometrijskim i slobodnim likovima.** „Kolaž (od francuske riječi *collage* = lijepljenje) označava slikarsku tehniku u kojoj koristimo različite materijale koje rezanjem, trganjem i lijepljenjem nanosimo na plohu.“ (Jakubin, 1999, str. 174)

Slika 7. 9. Realizacija zadatka – radionica Bundaš

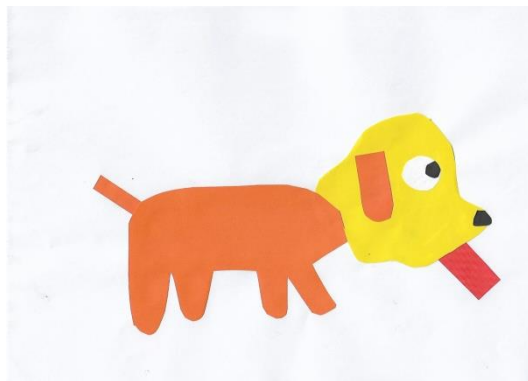
Nakon održane radionice učenički radovi su vrednovani prema sljedećim kriterijima:

a) Uspješan rad – 3 boda

- Motiv psa prepoznatljiv i prikazan s više od 3 detalja (njuška, uši, oči, jezik, rep) na originalan način.
- Uredno izrezane i zalijepljene plohe geometrijskog i slobodnog oblika.

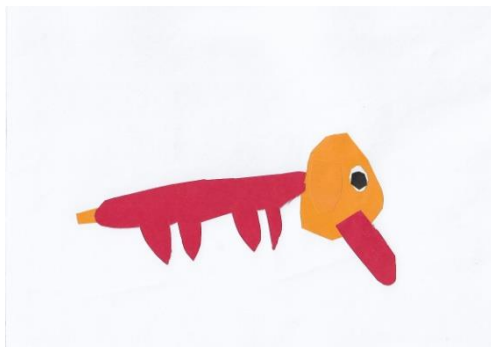
Slika 7. 10. Primjer uspješnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 11. Primjer uspješnog učeničkog rada Bundaš II

b) Prosječan rad – 2 boda

- Moguće prepoznati motiv psa uz 1-2 detalja s nekim novim idejama prikaza.
- Korištene plohe geometrijskog ili slobodnog oblika uz lošiju izvedbu rezanja ili lijepljenja.

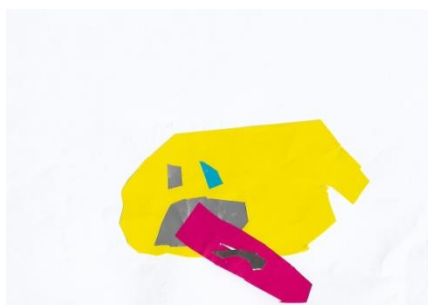
Slika 7. 12. Primjer prosječnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 13. Primjer prosječnog učeničkog rada Bundaš II

c) Neuspješan rad – 1 bod

- Nije moguće prepoznati motiv psa.
- Korištene jednolične plohe neuredno izrezane i zalijepljene.

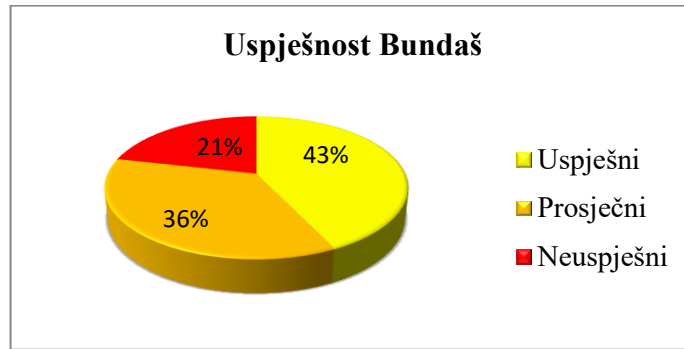
Slika 7. 14. Primjer neuspješnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 15. Primjer neuspješnog učeničkog rada Bundaš II

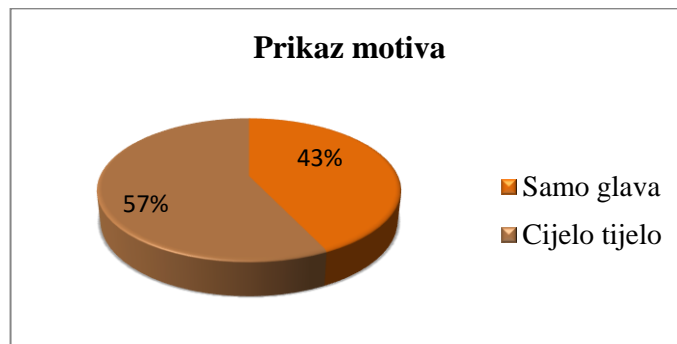
U radionici je sudjelovalo ukupno 14 učenika produženog boravka (N=14). Sadržajnom analizom utvrđeno je 6 radova koji su zadovoljili kriterije uspješnosti za 3 boda, 5 prosječnih radova za 2 boda i 3 neuspješna rada za 1 bod. Grafikon 2 prikazuje navedene rezultate u postotcima.

Grafikon 2: Uspješnost učeničkih radova radionice Bundaš

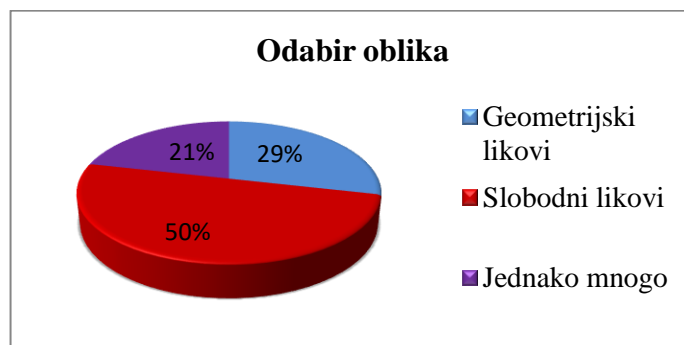
Promatrajući ispunjenost zadatka, 4 učenika su se na svom radu koristila većinom (>50%) geometrijskim likovima, njih 7 koristilo se većinom (>50%) slobodnim likovima, dok se 3 učenika u istoj količini koristilo i geometrijskim i slobodnim likovima. S obzirom na to da je u pročitanoj ulomku Bundašu opisana samo „velika, kuštrava, žuta glava“ i „dugačak crveni jezik“, a čak je 57% učenika (8 od 14 učenika) prikazalo cijelog psa s tijelom, možemo zaključiti da su učenici u likovnu interpretaciju motiva uključili i svoj vlastiti doživljaj/zamišljaj lika (Grafikon 3).

Grafikon 3: Prikaz motiva Bundaša

Što se tiče odabira oblika za prikaz motiva, 50% učenika Bundaševu kuštravost prikazalo je slobodnim likovima, a samo 29% geometrijskim likovima (Grafikon 4).

Grafikon 4: Odabir oblika za građenje motiva Bundaša

Skeniranje radova omogućuje pohranjivanje učeničkog stvaralaštva u digitalnom obliku. Uz to, omogućuje nam dodatno uređivanje i stvaranje novih radova bez izravnog zadiranja u učenikovu originalnost (Slika 7. 16.). Straničnici (eng. bookmark) nastali su uređenjem učeničkih radova idejama autorice ovog rada na mrežnoj stranici Canva (URL 11).

Slika 7. 16. Primjeri moguće nadogradnje učeničkih radova

7. 3. Radionica Crni čovjek

Pred učenike je postavljen zadatak: **Novinskim kolažem slikati Crnog čovjka koristeći se pozitivnim i negativnim prostorom kompozicije.** „Kolaž je posebno pogodna tehnika u osnovnoj školi za likovne igre kombiniranja, razlaganja, variranja i građenja, za rekonponiranje i igre kreativnog likovnog razmišljanja.“ (Jakubin, 1999, str. 175)

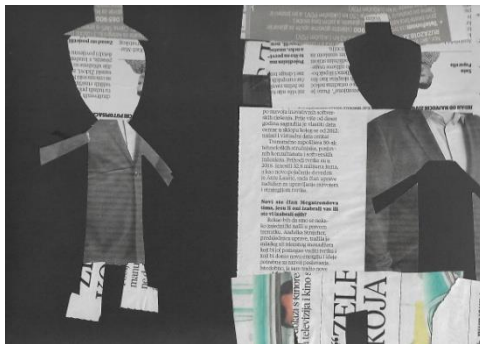

Slika 7. 17. Realizacija zadatka – radionica Crni čovjek

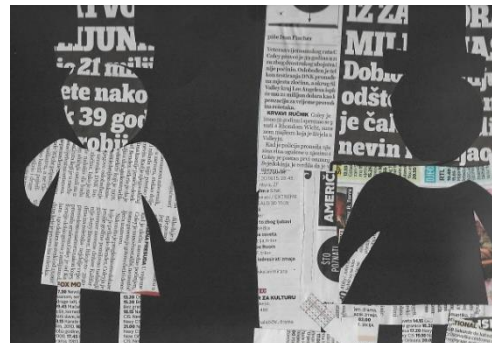
Nakon održane radionice učenički radovi su vrednovani prema sljedećim kriterijima:

a) Uspješan rad – 3 boda

- Motiv čovjeka prepoznatljiv i prikazan s više od 3 detalja (šešir, kabanica, cipele) na originalan način.
- Uredno izrezane i zalijepljene plohe novinskog kolaža.
- Lako uočljiv negativan prostor posložene kompozicije.

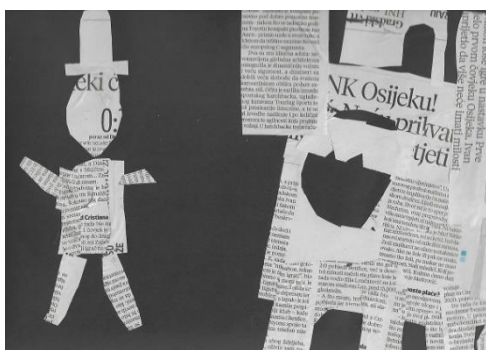
Slika 7. 18. Primjer uspješnog rada
Crni čovjek I

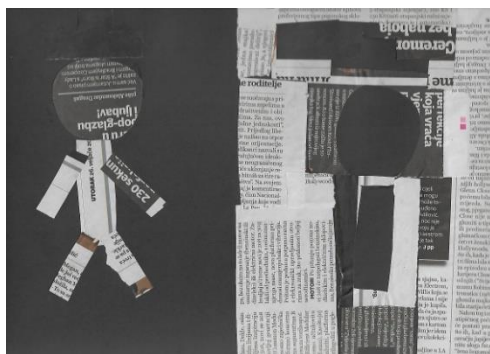
Slika 7. 19. Primjer uspješnog rada
Crni čovjek II

b) Prosječan rad – 2 boda

- Moguće prepoznati motiv čovjeka uz 1-2 detalja s nekim novim idejama prikaza.
- Korištene plohe novinskog kolaža neuredno izrezane ili polijepljene.
- Teže uočljiv negativan prostor posložene kompozicije.

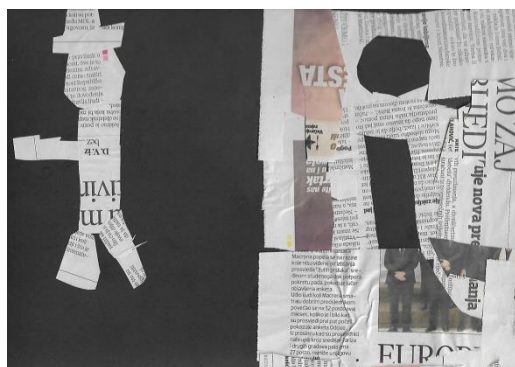
Slika 7. 20. Primjer prosječnog rada
Crni čovjek I

Slika 7. 21. Primjer prosječnog rada
Crni čovjek II

c) Neuspješan rad – 1 bod

- Nije moguće prepoznati motiv čovjeka.
- Korištene plohe neuredno izrezane i zalijepljene.
- Negativan prostor posložene kompozicije se ne nazire.

Slika 7. 22. Primjer neuspješnog rada
Crni čovjek I

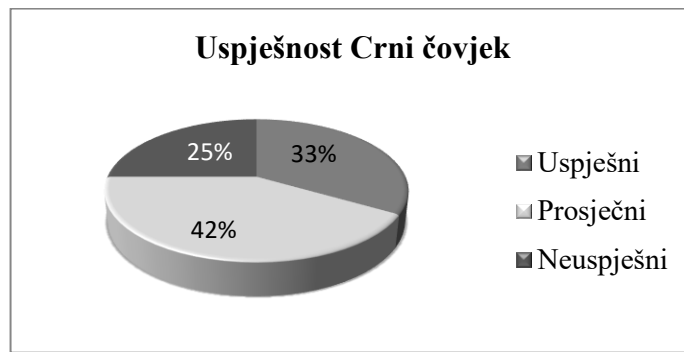

Slika 7. 23. Primjer neuspješnog rada
Crni čovjek II

U radionici je sudjelovalo ukupno 12 učenika produženog boravka (N=12). Sadržajnom analizom utvrđena su ukupno 4 rada koja su zadovoljila kriterije uspješnosti za 3 boda, 5 prosječnih radova za 2 boda i 3 neuspješna rada za 1 bod. Grafikon 5 prikazuje navedene rezultate u postotcima.

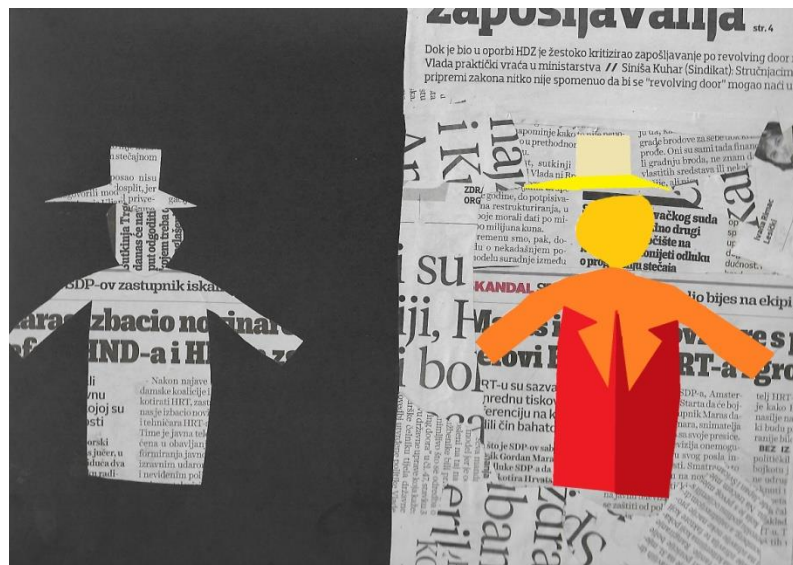

Grafikon 5: Uspješnost učeničkih radova radionice Crni čovjek

Zbog tehnike novinskog kolaža prikazi detalja su minimalizirani, a boje akromatske. Motiv Crnog čovjeka predočen je plošno. Štoviše, pretvara se u sjenu prikazanu negativom stvorene kompozicije. Kao alternativna nadogradnja odrađenog zadatka postoji mogućnost kromatizacije Crnog čovjeka (redefinicija).

Postavljeni zadatak mogao bi glasiti ovako: Pomozi Crnom čovjeku da postane bolji, promijeni crnilo u njemu tako što ćeš mu sjenu ispuniti kolažem u boji. Kako bi nazvao/la svog „Crnog čovjeka“?

Slika 7. 24. Moguća realizacija zadatka, Osunčani čovjek

7. 4. Radionica Gita

Motiv Gite odrađen je u dvije radionice. Na prvoj radionici učenici su stvarali uljanim pastelom na pak papiru A4 formata, a na drugoj temperama na bijelom A3 papiru.

7. 4. 1. Uljani pastel

Pred učenike je postavljen zadatak: **Uljanim pastelom slikati Gitu koristeći se osnovnim i izvedenim bojama.** Jakubin (1999) uljani pastel navodi kao jednostavniju verziju pastela za osnovnu školu. Njime se postižu intenzivne boje.

Slika 7. 25. Realizacija zadatka – radionica Gita uljani pastel

Nakon održane radionice učenički radovi su vrednovani prema sljedećim kriterijima:

a) Uspješan rad – 3 boda

- Motiv Gite prepoznatljiv i prikazan s više od 3 detalja (npr. haljina sa zakrpama, cipele, zelena papiga na ramenu) na originalan način.
- Ruke i noge prikazane u dvije dimenzije.
- Plohe uredno ispunjene bojama.
- Korištene osnovne i izvedene boje.

Slika 7. 26. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 27. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

b) Prosječan rad – 2 boda

- Moguće prepoznati motiv Gite uz 1-2 detalja s nekim novim idejama prikaza.
- Ruke ili noge prikazane linijski.
- Plohe ispunjene bojama uz manje praznine.
- Korištene osnovne ili izvedene boje.

Slika 7. 28. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 29. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

c) Neuspješan rad – 1 bod

- Nije moguće prepoznati motiv Gite.
- Linijski prikazane ruke i noge.
- Plohe neuredno ispunjene bojama, a postoje i potpuno neispunjene plohe.
- Osnovne i izvedene boje preklapane do razine smeđe.

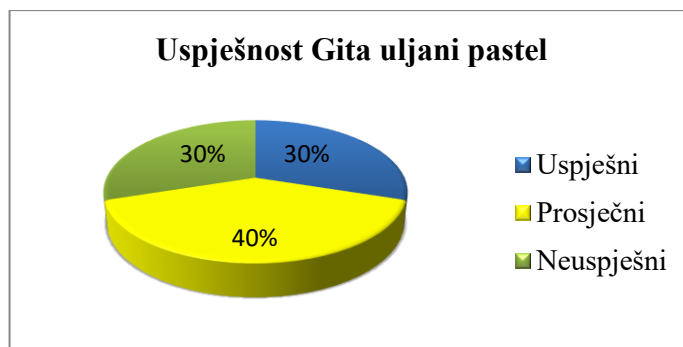
Slika 7. 30. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 31. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

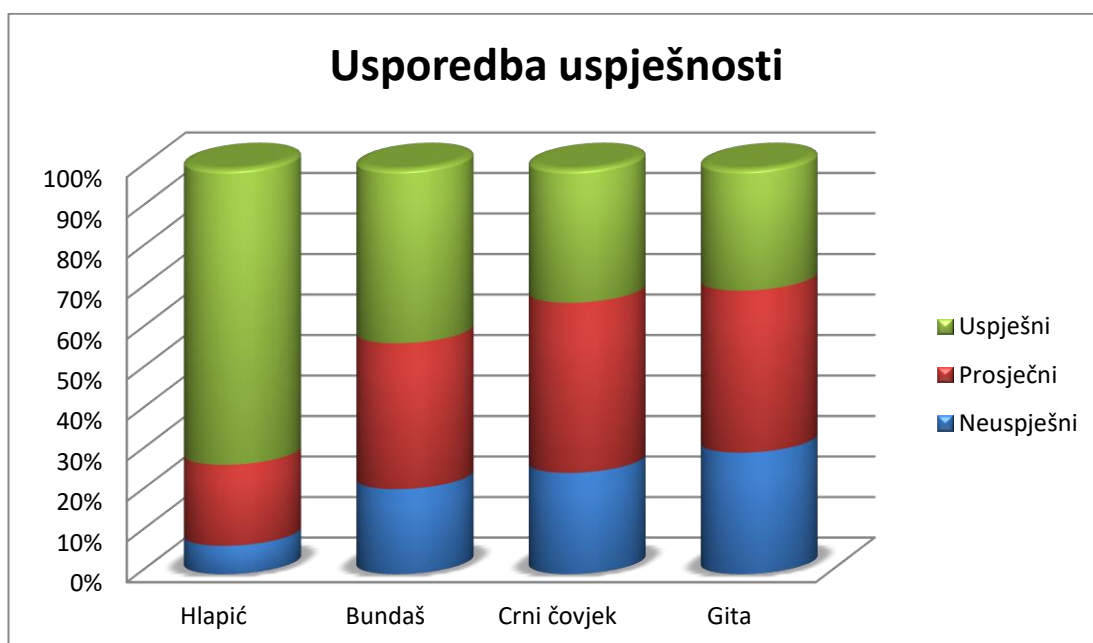
U radionici je sudjelovalo ukupno 10 učenika produženog boravka (N=10). Sadržajnom analizom utvrđena su ukupno 3 rada koja su zadovoljila kriterije uspješnosti za 3 boda, 4 prosječna rada za 2 boda i 3 neuspješna rada za 1 bod. Grafikon 6 prikazuje rezultate u postotcima.

Grafikon 6: Uspješnost učeničkih radova radionice Gita uljani pastel

Usporedivši uspješnost radionice Gita u tehnici uljanog pastela s uspješnošću ostalih provedenih radionica (Grafikon 7) primijećena je najslabija izvedba postavljenog zadatka. Format papira nedovoljno je ispunjen, a potencijal same tehnike nije ostvaren. Zbog toga bi radovi mogli biti vraćeni djeci na doradu, npr. oslikavanje pozadine ili dodavanje drugih likova, ali zbog uočene pojave koju pokazuje grafikon koji slijedi odlučeno je da se održi još jedna radionica.

Grafikon 7: Usporedba uspješnosti održanih radionica

Ostale radionice međusobno također pokazuju opadanje uspješnosti s obzirom na prethodno održanu. Pretpostavljeni razlog tome mogao bi biti zamor učenika zbog četiri radionice održane u dva tjedna na temu jednog romana. Stoga je nakon dvadeset dana od zadnje radionice održana još jedna, na temu Gite s promjenom likovne tehnike.

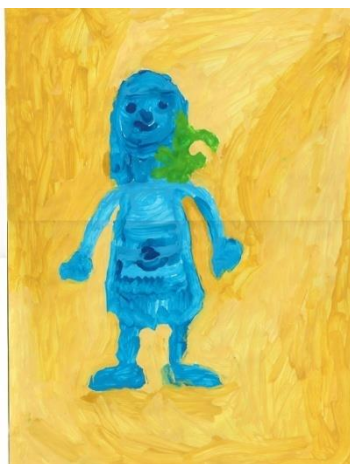
7. 4. 2. Tempera

Pred učenike je postavljen zadatak: **Temperama slikati Gitu koristeći se tonovima boja.** „Tempera je neprozirna pokrivna boja.“ (Jakubin, 1999, str. 172) Navedeno svojstvo jedno je od poželjnih postignuća na radovima učenika osnovne škole.

Nakon održane radionice učenički radovi su vrednovani prema sljedećim kriterijima:

a) Uspješan rad – 3 boda

- Motiv Gite prepoznatljiv je i prikazan s više od 3 detalja (npr. cipele, haljina, kosa, lice, papiga) na originalan način.
- Na samom liku i u pozadini vidljivi tonovi plave i žute boje.
- Vidljivi uredni pastuozni slikarski potezi koji ispunjavaju čitavu površinu.

Slika 7. 32. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita tempera I

Slika 7. 33. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita tempera II

b) Prosječan rad – 2 boda

- Moguće prepoznati motiv Gite uz 1-2 detalja s nekim novim idejama prikaza.
- Tonovi boja vidljivi na liku ili u pozadini.

- Slabije vidljivi pastuozni slikarski potezi uz manje bjeline na formatu.

Slika 7. 34. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita tempera I

Slika 7. 35. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita tempera II

c) Neuspješan rad – 1 bod

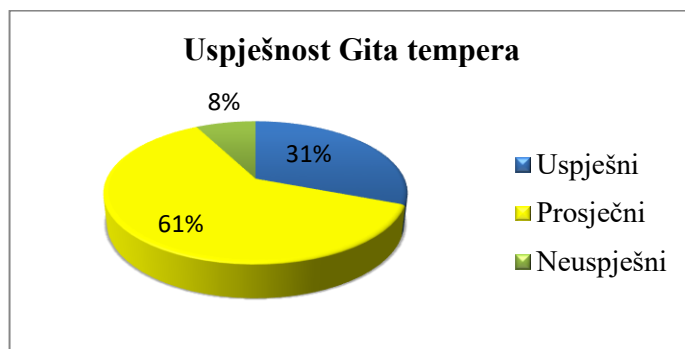
- Nije moguće prepoznati motiv Gite.
- Tonovi boja nisu upotrijebljeni, nanosi su jednolični.
- Neuredni slikarski potezi s većim bjelinama na formatu.
- Slikanjem nečistim kistom dolazi do miješanja boja.

Slika 7. 36. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita tempera

U radionici je sudjelovalo ukupno 13 učenika produženog boravka (N=13). Sadržajnom analizom utvrđena su ukupno 4 rada koja su zadovoljila kriterije uspješnosti za 3 boda, 8 prosječnih radova za 2 boda i 1 neuspješan rad za 1 bod. Grafikon 8 prikazuje rezultate u postocima.

Grafikon 8: Uspješnost učeničkih radova radionice Gita tempera

Usporedbom dobivenih rezultata s rezultatima prve radionice Gita vidljiv je napredak u uspješnosti učeničkih radova. Točnije, samo je jedan rad bodovan kao neuspješan. Na svim dobivenim radovima format je, iako dvostruko veći od prve radionice Gita, u cijelosti popunjen, što je rezultat promjene likovne tehnike kojom su učenici slikali. Linije (potezi gotovo plohe zbog širine kista) su slobodnije, a sam nanos boje uočljiviji. Možemo zaključiti da je vremenski odmak zadnje radionice uz promjenu tehnike pozitivno utjecao na uspješnost učeničkog stvaralačkog rada.

Daljnja uporaba učeničkog ostvaraja ovaj bi se put mogla proširiti u igru rekompozicije. Kopije radova mogu se spiralno uvesti i vodoravno razrezati na tri dijela odvajajući glavu, tijelo i noge postojećeg lika. To bi omogućilo stvaranje novih, zanimljivih likova. Na tako dobivenim likovima s učenicima se mogu komentirati i pronalaziti područja postupnih i naglih prijelaza tonova boje koja su zbog same izvedbe rekompozicije jače došla do izražaja.

Slika 7. 37. Primjer moguće rekompozicije

7. 5. Lektirni zadatak

Na kraju radionice Gita u tehnicu uljani pastel pred učenike je postavljen lektirni zadatak: **Napiši što bi se dalje moglo dogoditi u 3 do 5 rečenica.** U zadatku je sudjelovalo 10 učenika (N=10). Tablica 1 prikazuje literarnu domišljatost učeničkih uradaka.

Tablica 1: Učenički nastavci romana

Novosti uvedene u priču:	Učenik poznaje nastavak radnje:
Hlapić, Gita i Bundaš putovali su preko ravnica, planina i dolina te došli do rijeke.	Hodali su i došli u selo. Vidjeli su ljude i pitali ih smiju li prenoćiti jer je bila noć.
Bundaš je našao stari drveni čamac, a u čamcu su našli Hlapićeve čizme i Gitin nakit.	Dva sata prije jutra izgorjela je kuća.
Došli su do doline pune kamenja i od kamenja su si izgradili kuću u kojoj su živjeli zauvijek.	Hlapić je onda ugasio požar i pao kroz krov te našao svoje čizmice.
Na putu su sreli jednog čovjeka koji im je pomogao da pronađu cirkus.	Jednog jutra Grgina je mama plakala i držala novčić u plavom omotu.
Došli su do Crnog čovjeka i zamolili ga da im vrati čizmice. I on im je dao čizmice.	

Učenici su bez obzira na uzrast i razvijenost vještine pisanja spremno prionuli izvršavanju postavljenog zadatka. Od ukupno 10 učenika, samo je jedan do dana pisanja zadatka pročitao djelo u cijelosti, tako da su dobiveni odgovori zaista maštoviti i puni noviteta. U čak 70% slučajeva učenici (njih 7) osmislili su sretan zavšetak Hlapićeve potrage za čizmicama (Slika 7. 38.), a ostalih 30% (što su ostala 3 učenika) nisu u svom kratkom nastavku romana otkrila kako radnja završava. Nijedan učenik nije pretpostavio Hlapićev neuspjeh u potrazi ili loš kraj romana.

DOŠLI SU DO CRNOG ČOVJKA
 I ONDA SU ZAMOLILI SU
 CRNOG ČOVJKA DA JIM
 VRATI ČIZMICE.
 I ONDA MU JE DAO ČIZMICE.

Slika 7. 38. Najjednostavniji rasplet Hlapićeve potrage

Uspješnost ovog kao jednog od mogućih primjera lektirnog zadatka nakon likovnog stvaralaštva učenika vidljiva je i prema samostalnoj ispunjenosti crtovlja (Slika 7. 39.). Dati učenicima autorski kist i olovku tako može iznenaditi rezultatima.

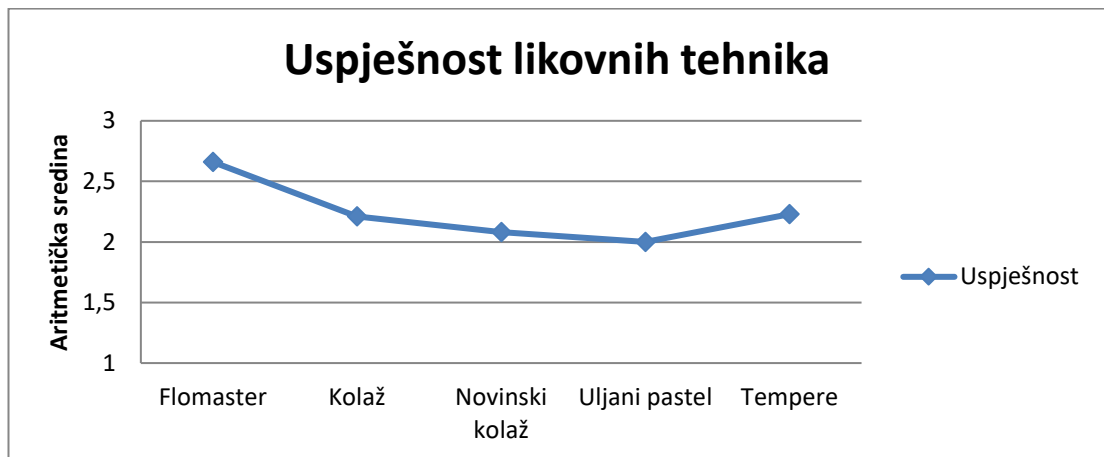
Hlapić, Gita i Bundas su putovali su preko ravnic, planina i dolina i došli do rijeke. Trebali su prijeći rijeku ali nisu znali kako. Bundas je našao stari drveni čamac, a u čamcu su našli Hlapićeve čizme i Gitin nakit. Došli su do doline pune kamenja, i od kamenja su si sagradili kucu i tamo živjeli zarjekl.	DOŠLISU DO NEKOG SELA. JEDNE NOCI JE ZAGORIO JE POZAR HLAPIC JE ONDA UGASIO POZAR I PAO JE KROV I NASAO JE SVOJE ČIZMICE. JEDNOG JUTRA MAMA OD GRGE JE PLAM I DRŽILA JE PLAVOM OMOTU JE BIO JE NOVEĆ I ONDA JE HLAP ISAO DALJE. I ONDA HLAPIC JE NASAO JE DECU IZ NEKO JOS JEDNOG SELA. ONA JE DOSAO CRNI COVJEK I GRGA KRA

Slika 7. 39. Ispunjenost crtovlja

7. 6. Usporedba uspješnosti likovnih tehnika

U održanim radionicama korišteno je pet različitih likovnih tehnika: flomasteri u boji, kolaž papir, novinski kolaž, uljani pastel i tempere. Za njihovu međusobnu usporedbu izračunate su aritmetičke sredine uspješnosti učeničkih radova i grafički prikazane u Grafikonu 9.

Grafikon 9: Prikaz usporedbe uspješnosti likovnih tehnika

Najuspješniji radovi ostvareni su u tehnici flomastera ($\bar{x} = 2,66$), dok su najmanje uspješni radovi ostvareni u tehnici uljanog pastela ($\bar{x} = 2,00$). Uspješnost ostalih tehnika raspoređena je postupno opadajući s obzirom na redoslijed izvođenja, osim posljednje tehnike tempere, održane s vremenskim odmakom, koja bilježi blagi porast uspješnosti u odnosu na tehniku uljanog pastela i novinskog kolaža. Razlog takve raspodjele može biti upravo u redoslijedu izvođenja likovnih tehnika pa se za čvršće zaključke preporučuje ponoviti slična istraživanja s drugačijim redoslijedom. Također, svako istraživanje na ovako malom uzorku ($N=16$) rezultira opreznim zaključcima, ali otvara nove ciljeve za moguća daljnja istraživanja.

8. ZAKLJUČAK

Svaka od održanih radionica rezultirala je zadovoljavajućim uspjehom. Učenici su se u pet organiziranih susreta okušali u likovnom stvaralaštvu na temelju literarnog poticaja koristeći se različitim likovnim tehnikama (flomaster, kolaž papir, novinski kolaž, uljani pastel i tempere). Analizom sadržaja dobivenih učeničkih radova utvrđena je uspješnost učeničkih radova i uspješnost korištenja pojedinih likovnih tehnika, što je bio i cilj ovog istraživanja. Usporedbom uspješnosti svih provedenih radionica uočeno je opadanje uspješnosti redoslijedom održavanja, pa se sljedeća istraživanja upućuju na problem zasićenosti učenika likovnim radionicama na istu temu. Najuspješniji radovi stvoreni su na prvoj radionici s motivom šegrta Hlapića, glavnog junaka romana Čudnovate zgone šegrta Hlapića koji je služio kao literarni poticaj. Sljedeća najveća uspješnost postignuta je na zadnjoj održanoj radionici Gita u tehnici tempere. S druge strane, prva radionica Gita u tehnici uljanog pastela rezultirala je najmanje uspješnim radovima. S obzirom da je motiv tih dviju radionica isti, bolju uspješnost učeničkih radova ostaje nam pripisati promjeni tehnike iz uljanog pastela u temperu uz vremenski odmak provođenja radionica. Učenici su se lakše i kvalitetnije izrazili koristeći široke kistove na većem papiru, na radovima su vidljivi slobodniji potezi i bolja popunjenost formata. Zbog malog uzorka istraživanja za sigurnije zaključke potrebno je provesti istraživanje na ovu temu s većim brojem ispitanika. Manje uspješni prvi pokušaji stvaralačkog rada ne znače potpuni gubitak vremena, djeca stječu iskustvo i samovrednovanje napretka pa neočekivano neuspješni likovni radovi ne smiju obeshrabriti učitelja/icu za daljnja istraživanja stvaralačkih likovnih mogućnosti svojih učenika. Učitelj/ica, organizator i evaluator nastave, trebao bi osigurati nastavu bogatu tehnikama, materijalima i idejama. Lektirno djelo Čudnovate zgone šegrta Hlapića uspješno je vizualizirano na održanim radionicama. Kroz igre (Hlapić memory kartice), predmete za upotrebu (straničnici) i nove likovne zadatke (redefinicija i rekompozicija) likove je moguće oživjeti i na duže vrijeme od samog trajanja radionica. Učenicima povjereno likovno i literarno stvaranje rezultiralo je brojnim ilustracijama likova punih osobnosti i novim nastavcima romana. Učenički radovi svakako zaslužuju učiteljevo poštovanje, trud i promišljanje oko poboljšanja i napretka likovno stvaralačkih sposobnosti svakog od osnovnoškolskih umjetnika u začeću.

LITERATURA

1. Anić, Vladimir (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
2. Balić-Šimrak, Antonija; Narančić Kovač, Smiljana (2011). *Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama*. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece* namijenjen stručnjacima i roditeljima. 17 (66), 10-12.
3. Bogišić, Vlaho; Čale Feldman, Lada; Duda, Dean; Matičević, Ivica (1998). *Mali leksikon hrvatske književnosti*. Zagreb: Naprijed.
4. Brlić-Mažuranić, Ivana (1970). *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Zagreb: Mladost.
5. Brlić-Mažuranić, Ivana (2007). *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Zagreb: Znanje.
6. Čudina-Obradović, Mira (2008). *Igrom do čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Gabelica, Marina; Težak, Dubravka (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Zagreb: Učiteljski fakultet.
8. Jakubin, Marijan (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike: temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa.
9. Javor, Ranka (2000). *Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. godine do danas*. U *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik* (39-52). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
10. Jojić, Ljiljana (2015). *Veliki rječnik hrvatskog standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Kappelmayr, Barbara (2001). *Leksikon umjetnosti: od pretpovijesti do danas*. Rijeka: Extrade d.o.o.
12. Knežević, Marija (1999). *Neposlušno mače*. Zagreb: Golden marketing.
13. Majhut, Berislav (2008). *Recepcija romana Čudnovate zgode šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić*. *Nova Croatica: časopis za hrvatsku književnost i kulturu*. 2 (2), 43-115.
14. McKee, David (1999). *Elmer i izgubljeni medo*. Zagreb: Golden marketing - tehnička knjiga.
15. Međunarodna znanstvena konferencija *Od čudnovatog do čudesnog* (2013). *Šegrt Hlapić – od čudnovatog do čudesnog: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti.

16. Matijević, Milan (2004). *Ocjenjivanje u osnovnoj školi*. Zagreb: Tipex.
17. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb
18. Prosperov Novak, Slobodan (2003) *Povijest hrvatske književnosti: Od Bašćanske ploče do danas*. Zagreb: Golden marketing.
19. Rot Gabrovec, Veronika (2003). *Branje podob*. U *Beremo skupaj: priručnik za spodbujanje branja*(99-102). Ljubljana: Mladinska knjiga.
20. Rot Gabrovec, Veronika (2009). *Z Alico v čudežni želine besednega*. U *Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili: zbornik Bralnega društva Slovenije* (25-44). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
21. Saint-Exupery, Antoine (2008). *Mali princ*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Skok, Joža (1995). *Čudnovate zgodbe šegrta Hlapića i Priče iz davnine*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Učiteljski fakultet (2015). *Interpretacija dječjih likovnih radova: katalog izložbe*.
24. Vukelić, Verica. (1996.) *Ivana Brlić Mažuranić Čudnovate zgodbe šegrta Hlapića*. Zagreb: Tiskara Šolta.
25. Zupan, Jože (2009). *Ilustracija – bližnjica h knjigi*. U *Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili: zbornik Bralnega društva Slovenije* (90-108). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

POPIS URL-ova

URL 1: <http://hlapic.org/book/1971-ujedinjeno-kraljevstvo-engleski/> (17. 6. 2019.)

URL 2: <http://hlapic.org/book/1972-sjedinjene-americke-drzave-engleski/> (14. 5. 2019.)

URL 3: <http://hlapic.org/> (17. 6. 2019.)

URL 4: <https://digitale.bibliothek.uni-halle.de/vd18/content/zoom/3355236> (17. 6. 2019.)

URL 5: <https://www.cultura.com/der-struwwelpeter-tea-9783839186619.html> (17. 6. 2019.)

URL 6: <http://www.torjanac.com/Content/Antuntun/> (17. 6. 2019.)

URL 7: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=info&id=18301> (14. 5. 2019.)

URL 8: <https://antikvarijat-studio.hr/cudnovate-zgode-segrta-hlapica-proizvod-12576/> (17. 6. 2019.)

URL 9: https://issuu.com/knjinicegradzagreba/docs/segrt_hlapic_mudar_kao_knjiga (17. 6. 2019.)

URL 10: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/price.htm> (6. 6. 2019.)

URL 11: <https://www.canva.com/> (7. 6. 2019.)

POPIS SLIKA

Slika 2. 1. Britansko izdanje romana iz 1971. (URL1)

Slika 2. 2. Američko izdanje romana iz 1972. (URL 2)

Slika 2. 3. Ivana Brlić-Mažuranić (Bogišić, 1998)

Slika 3. 1. Primjer tehničke ilustracije, M. S. Merian: Zimzeleno drvo s leptirom, gusjenicom i ličinkom (Kapperlayr, 2001)

Slika 3. 2. Primjer umjetničke ilustracije, Erhard Altdorfer: Apokalipsa, ilustracija za Bibliju u Lübecku (Kapperlayr, 2001)

Slika 3. 3. Jan Amos Komenski – Orbis Sensualium Pictus (URL 4)

Slika 3. 4. Ilustracija *udav koji je pojeo slona* (preuzeto iz izdanja Školske knjige iz 2008 godine s autorovim ilustracijama iz 1943. godine)

Slika 3. 5. Ilustracija Janka Raščupanka iz 1917. (URL 5)

Slika 3. 6. Ilustracija Tomislava Torjanca u slikovnici *Kako živi Antuntun* (URL 6)

Slika 3. 7. Prvo izdanje *Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića* iz 1913. (URL 7)

Slika 3. 8. Ilustracije u boji Eme Bursać (URL 8)

Slika 3. 9. Ilustracije Josipa Vanište (Brlić-Mažuranić, 1970.)

Slika 3. 10. Naslovnica izdanja s ilustracijama Pike Vončine (URL 9)

Slika 3. 11. Ilustracija romana Pike Vončine (URL 9)

Slika 3. 12. Ilustracije Stjepana Bartolića (Brlić-Mažuranić, 2007)

Slika 3. 13. Dječje ilustracije romana (Vukelić, 1996)

Slika 3. 14. Dječji rad, Luka Kompar (Učiteljski fakultet, 2015)

Slika 3. 15. Interpretacija, Dorian Strgar (Učiteljski fakultet, 2015)

Slika 5. 1. Slikovnica *Neposlušno mače* (Knežević, 1999)

Slika 5. 2. Slikovnica *Elmer i izgubljeni medo* (McKee, 1999)

Slika 5. 3. Mala izložba produženog boravka

Slika 5. 4. Plan ploče – radionica Hlapić

Slika 5. 5. Plan ploče – radionica Bundaš

Slika 5. 6. Plan ploče – radionica Crni čovjek

Slika 5. 7. Plan ploče – radionica Gita 1

Slika 5. 8. Tonovi žute boje – radionica Gita 2

Slika 5. 9. Tonovi plave boje – radionica Gita 2

Slika 7. 1. Realizacija zadatka – radionica Hlapić

Slika 7. 2. Primjer uspješnog učeničkog rada Hlapić

Slika 7. 3. Primjer prosječnog učeničkog rada Hlapić

Slika 7. 4. Primjer neuspješnog učeničkog rada Hlapić

Slika 7. 5. Primjeri učeničkih radova s inverzijom boje i kopiranjem lika

Slika 7. 6. Hlapić nogometaš

Slika 7. 7. Hlapićeve inspirativne minijature

Slika 7. 8. Predloženi izgled Memory magnetnih kartica

Slika 7. 9. Realizacija zadatka – radionica Bundaš

Slika 7. 10. Primjer uspješnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 11. Primjer uspješnog učeničkog rada Bundaš II

Slika 7. 12. Primjer prosječnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 13. Primjer prosječnog učeničkog rada Bundaš II

Slika 7. 14. Primjer neuspješnog učeničkog rada Bundaš I

Slika 7. 15. Primjer neuspješnog učeničkog rada Bundaš II

Slika 7. 16. Primjeri moguće nadogradnja učeničkih radova

Slika 7. 17. Realizacija zadatka – radionica Crni čovjek

Slika 7. 18. Primjer uspješnog rada Crni čovjek I

Slika 7. 19. Primjer uspješnog rada Crni čovjek II

Slika 7. 20. Primjer prosječnog rada Crni čovjek I

Slika 7. 21. Primjer prosječnog rada Crni čovjek II

Slika 7. 22. Primjer neuspješnog rada Crni čovjek I

Slika 7. 23. Primjer neuspješnog rada Crni čovjek II

Slika 7. 24. Moguća realizacija zadatka, Osunčani čovjek

Slika 7. 25. Realizacija zadatka – radionica Gita uljani pastel

Slika 7. 26. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 27. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

Slika 7. 28. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 29. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

Slika 7. 30. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel I

Slika 7. 31. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita uljani pastel II

Slika 7. 32. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita tempera I

Slika 7. 33. Primjer uspješnog učeničkog rada Gita tempera II

Slika 7. 34. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita tempera I

Slika 7. 35. Primjer prosječnog učeničkog rada Gita tempera II

Slika 7. 36. Primjer neuspješnog učeničkog rada Gita tempera

Slika 7. 37. Primjer moguće redefinicije

Slika 7. 38. Najjednostavniji rasplet Hlapićeve potrage

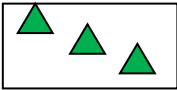

Slika 7. 39. Ispunjenost crtovlja

PRILOZI

Prilog 1: Pisane pripreve radionica

ORGANIZIRANO VRIJEME (19. 2. 2019.)			
Ključni pojmovi: lik, slikovnica (ilustracija), komplementarni kontrast			
Obrazovna postignuća (<i>zadaci stjecanja znanja</i>): - zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči; zapaziti osnovne etičke osobine (dobar – loš) - likovno izraziti doživljaj priče - uočiti, prepoznati i izražavati komplementarne odnose i kontraste boja	Oblici rada: a) frontalni b) individualni c) skupni d) u parovima	Nastavne metode: a) usmenog izlaganja b) razgovora c) demonstracije d) čitanja i rada na tekstu e) pismenih radova f) analitičkog promatranja g) praktičnih radova h) likovno izražavanje	Nast. sredstva i pomagala: a) ploča i kreda b) nastavni listići c) crteži – slike d) TV i radio e) rekviziti za igru f) knjige, časopisi g) postolarski alat, kolaž papiri, flomasteri
Zadaci: - <i>stjecanje sposobnosti</i>: izražajno govorenje, izražavanje tehnikom flomastera, opažati komplementarne kontraste u svojoj okolini i na likovnim djelima - <i>odgojni zadaci</i>: formiranje pozitivnog stava prema knjizi i čitanju, poticati pozitivan odnos prema radu, upornosti i pažljivosti	Korelacija: Hrvatski jezik – Likovna kultura	Plan ploče: Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgode šegrta Hlapića ilustracija komplementarni kontrast CZPNŽLJ	
AKTIVNOSTI: 1) PRIPREMA Pripremamo učionicu za rad. Stvaramo prostor za razgovor u krugu (razmješamo klupe, slažemo jastučice). U sredini kruga na povišenom složimo postolarski alat (krojački metar, mali čekić, šilo, kožna tkanina) i prekrijemo krpom. Provjerimo imaju li svi učenici potreban pribor za rad (flomasteri, bijeli papiri). 2) MOTIVACIJA Pokazujem učenicima nekoliko slikovnica. Primjećujemo da se u njima nalazi i tekst (priča) i slike. Te slike nazivamo ilustracijama. Pokazujući različite ilustracije zaključujemo da one mogu prikazivati određeni događaj, prostor ili lik. Također primjećujemo da su neki likovi prikazani s više, a neki s manje detalja i boja. Navodim učenike da opišu pojedine ilustracije. Na ploči su posloženi kolaž papiri osnovnih (C, P, Ž) i izvedenih (Z, N, LJ) boja. Govorim kako boje jedna s drugom mogu biti u određenom kontrastu (suprotnosti). Pitam učenike znaju li nabrojati neke kontraste. Dolazimo do komplementarnog kontrasta i uz pomoć učenika na ploči posložimo papire u komplementarni kontrast (C+Z, P+N, Ž+LJ). Razgovor u krugu započinje pitanjima o zanimanjima. Što biste htjeli biti kad odrastete? Želi li netko biti postolar? Znate li što postolar radi? Otkrijemo postolarski alat. „Danas ćemo čuti početak jedne priče o malom šegrta.“ Objasnimo tko je to šegrt. Što mislite kako je jednom dječaku bilo raditi takav posao? „Oпустite se, zatvorite oči i poslušajte.“ Interpretativno čitam početak Čudnovatih zgoda šegrta Hlapića, tekst slijedi ispod tablice. Nakon čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanka te razgovor o doživljenom. Objasnim nepoznate riječi ako ih ima. Tko je bio Hlapić? Što je radio? Kako se osjećao? Što mu se dogodilo? Što je odlučio? Kako je izgledao? Na opisu lika zadržimo se dok učenici ne navedu potpuni opis, iščitavam ponovno dijelove teksta ako je potrebno. 3) NAJAVA ZADATKA „Danas ćemo flomasterima slikati ilustraciju šegrta Hlapića koristeći boje komplementarnog kontrasta onako kako je opisano u priči. Tko može ponoviti zadatak?“ Demonstriram korištenje tehnike flomastera. 4) REALIZACIJA Učenici rade minijaturu na glatkom bijelom papiru veličine 7.5 x 10 cm. Obilazim ih i razgovaram s njima, npr. Je li lik Hlapića dovoljno velik? Ima li sve dijelove opisane u priči? Koje boje se koriste? Može li se dodati još koji detalj? i slično. Učenici koji završe zadatak prije ostalih mogu napraviti još koju minijaturu koristeći ostale kontraste. 5) ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA Analiza svih radova napraviti će se na kraju četvrtre radionice (1. ožujak).			

ORGANIZIRANO VRIJEME (22. 2. 2019.)			
Ključni pojmovi: lik, slikovnica (ilustracija), geometrijski lik, slobodni lik, opisivanje, opis			
Obrazovna postignuća (<i>zadaci stjecanja znanja</i>): - zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči; zapaziti osnovne etičke osobine (dobar – loš) - likovno izraziti doživljaj priče - vizualno opaziti i izražavati se geometrijskim i slobodnim likovima - zapažati pojedinosti u promatranju, opisati lik prema planu opisa	Oblici rada: a) frontalni b) individualni c) skupni d) u parovima	Nastavne metode: a) usmenog izlaganja b) razgovora c) demonstracije d) čitanja i rada na tekstu e) pismenih radova f) analitičkog promatranja g) praktičnih radova h) likovno izražavanje	Nast. sredstva i pomagala: a) ploča i kreda b) nastavni listići c) crteži – slike d) TV i radio e) rekviziti za igru f) knjige, časopisi g) Memory kartice, krznate teksture, kolaž papir
Zadaci: - <i>stjecanje sposobnosti</i>: izražajno govorenje, izražavanje tehnikom kolaža - <i>odgojni zadaci</i>: formiranje pozitivnog stava prema knjizi i čitanju, poticati pozitivan odnos prema radu, upornosti i pažljivosti	Korelacija: Hrvatski jezik – Likovna kultura	Plan ploče: Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića slobodni lik geometrijski lik	
AKTIVNOSTI: 1) PRIPREMA Pripremamo učionicu za rad. Stvaramo prostor za razgovor u krugu (razmještamo klupe, slažemo jastučice). Provjerimo imaju li svi učenici potreban pribor za rad (kolaž papir, škare, ljepljivo, bijeli A4 papiri). 2) MOTIVACIJA Učenici igraju Memory na ploči. Potrebno je upariti likove prema boji. Kada su svi likovi otkriveni, primjećujemo da su neki pravilnog (geometrijskog), a neki nepravilnog (slobodnog) oblika. Na ploči razvrstamo geometrijske i slobodne likove. Učenici nabroje gdje u učionici vide geometrijske, a gdje slobodne likove. Razgovor u krugu započinje pitanjima o prijateljstvu. Što je za vas prijateljstvo? Imate li puno prijatelja? Sjećate li se tko je bio Hlapićev veliki prijatelj? Mislite da nas kućni ljubimci mogu biti prijatelji? U vreći se nalaze krznate teksture (plišana igračka, čupava jastučnica, krzno s jakne). Svaki učenik opipa što se u vreći nalazi, a zatim slijedi čitanje nastavka priče (poglavlje Velika glava se pojavljuje u travi). Tekst slijedi ispod tablice. Nakon čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanka te razgovor o doživljenom. Objasnim nepoznate riječi ako ih ima. Tko je bio Bundaš? Što je Bundaš napravio? Kako je Hlapić reagirao kad ga je ugledao? Kako je izgledao Bundaš? Na opisu lika zadržimo se dok učenici ne navedu potpuni opis, iščitavam ponovno dijelove teksta ako je potrebno. Prije početka rada potičem učenike da nabroje koje dijelove psa bi prikazali slobodnim, a koje geometrijskim likovima. 3) NAJAVA ZADATAKA „Danas ćemo kolažem slikati psa Bundaša koristeći slobodne i geometrijske likove. Tko može ponoviti zadatak?“ Demonstriram korištenje tehnike kolaža. 4) REALIZACIJA Učenici rade na glatkom bijelom papiru A4 formata. Obilazim ih i razgovaram s njima, npr. Je li lik Bundaša dovoljno velik? Ima li sve dijelove opisane u priči? Koji likovi se koriste? Može li se dodati još koji detalj? i slično. 5) ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA Analiza svih radova napraviti će se na kraju četvrte radionice (1. ožujka).			

ORGANIZIRANO VRIJEME (28. 2. 2019.)			
Ključni pojmovi: lik, slikovnica (ilustracija), kompozicija, opisivanje, opis			
Obrazovna postignuća (<i>zadaci stjecanja znanja</i>): - zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči; zapaziti osnovne etičke osobine (dobar – loš) - likovno izraziti doživljaj priče - uočiti i opisati smještaj točaka i crta u formatu papira; prepoznati elemente kompozicije - zapažati pojedinosti u promatranju, opisati lik prema planu opisa	Oblici rada: a) frontalni b) individualni c) skupni d) u parovima	Nastavne metode: a) usmenog izlaganja b) razgovora c) demonstracije d) čitanja i rada na tekstu e) pismenih radova f) analitičkog promatranja g) praktičnih radova h) likovno izražavanje	Nast. sredstva i pomagala: a) ploča i kreda b) nastavni listići c) crteži – slike d) TV i radio e) rekviziti za igru f) knjige, časopisi g) crni papiri, novine
		Plan ploče: Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića	
Zadaci: - <i>stjecanja sposobnosti</i> : izražajno govorenje, izražavanje tehnikom fotokolaža - <i>odgojni zadaci</i> : formiranje pozitivnog stava prema knjizi i čitanju, poticati pozitivan odnos prema radu, upornosti i pažljivosti	Korelacija: Hrvatski jezik – Likovna kultura	kompozicija 	pozitiv / negativ
		AKTIVNOSTI: 1) PRIPREMA Pripremamo učionicu za rad. Stvaramo prostor za razgovor u krugu (razmještamo klupe, slažemo jastučiće). Provjerimo imaju li svi učenici potreban pribor za rad (novinski papir, škare, ljepilo, crni papir iz mape). 2) MOTIVACIJA Razgovaram s učenicima o kompoziciji. Kompozicija je smještaj elemenata unutar formata. Učenici na ploču slažu različite kompozicije. Zatim složim s obzirom na njihovu kompoziciju negativ. Razgovaramo o sličnostima i različitostima pozitivna i negativna. Učenici na ploči slože još jedan negativ. Razgovor u krugu započinje pitanjima o strahovima. Bojite li se vi nečega? Kako se osjećate kada vas je strah? Boji li se tko grmljavine i oluje? Danas ćemo čuti nastavak Hlapićeva putovanja. Radnja se događa u jednoj kišnoj noći. Kako bismo bolje doživjeli priču, prvo ćemo poslušati našu kišu. Učenici sjede u krugu zatvorenih očiju. Započinjemo zvuk trljanja dlanovima. Zvuk preuzima učenik s moje desne strane i predaje sljedećem učeniku, ne prestajući trljati dlanove. Kada i posljednji učenik, odnosno učenik s moje lijeve strane započne trljati dlanove, započinjemo zvuk pucketanjem prstima. Potom slijedi zvuk tapšanja po koljenima i na kraju lupkanje dlanovima po podu. Igru završavamo oponašajući zvukove unatrag – lupkanje dlanovima po podu, tapšanje po koljenima, pucketanje prstima i trljanje dlanova. Kako ste se osjećali osluškujući kišu? Poslušajmo što se to Hlapiću dogodilo. Čitanje poglavlja Crni čovjek. Tekst slijedi ispod tablice. Nakon čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanka te razgovor o doživljenom. Objasnim nepoznate riječi ako ih ima. Gdje su se to Hlapić i Bundaš morali skloniti? Zašto? Koga su tamo sreli? Kako su se osjećali? Što je Crni čovjek napravio? Kako je izgledao? Na opisu lika zadržimo se dok učenici ne navedu potpuni opis, iščitavam ponovno dijelove teksta ako je potrebno. 3) NAJAVA ZADATKA „Danas ćemo novinskim kolažem slikati Crnog čovjeka koristeći pozitivnu i negativnu kompoziciju. Tko može ponoviti zadatak?“ 4) REALIZACIJA Učenici rade na glatkom crnom papiru iz mape. Obilazim ih i razgovaram s njima, npr. Je li lik Crnog čovjeka dovoljno velik? Ima li sve dijelove opisane u priči? Poštuje li se pozitiv i negativ? Može li se dodati još koji detalj? i slično. 5) ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA Analiza svih radova napraviti će se na kraju četvrtne radionice (1. ožujka).	

ORGANIZIRANO VRIJEME (1. 3. 2019.)			
Ključni pojmovi: lik, slikovnica (ilustracija), osnovne boje, izvedene boje, opisivanje, opis			
Obrazovna postignuća (<i>zadaci stjecanja znanja</i>): - zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči; zapaziti osnovne etičke osobine (dobar – loš) - likovno izraziti doživljaj priče - vizualno razlikovati, imenovati i izražavati se različitim bojama; miješanjem dviju osnovnih boja dobiti izvedenu boju - zapažati pojedinosti u promatranju, opisati lik prema planu opisa	Oblici rada: a) frontalni b) individualni c) skupni d) u parovima	Nastavne metode: a) usmenog izlaganja b) razgovora c) demonstracije d) čitanja i rada na tekstu e) pismenih radova f) analitičkog promatranja g) praktičnih radova h) likovno izražavanje	Nast. sredstva i pomagala: a) ploča i kreda b) nastavni listići c) crteži – slike d) TV i radio e) rekviziti za igru f) knjige, časopisi g) uljane paste, pak papiri
Zadaci: - <i>stjecanja sposobnosti</i>: izražajno govorenje, izražavanje tehnikom uljane paste - <i>odgojni zadaci</i>: formiranje pozitivnog stava prema knjizi i čitanju, poticati pozitivan odnos prema radu, upornosti i pažljivosti	Korelacija: Hrvatski jezik – Likovna kultura	Plan ploče: Ivana Brlić Mažuranić: Čudnovate zgrade šegrta Hlapića osnovne boje izvedene boje	
AKTIVNOSTI: 1) PRIREMA Pripremamo učionicu za rad. Stvaramo prostor za razgovor u krugu (razmješamo klupe, slažemo jastučiće). Provjerimo imaju li svi učenici potreban pribor za rad (pak papir, uljane paste). 2) MOTIVACIJA Učenici navode osnovne i izvedne boje. Zajedno na ploči slažemo kolaž papire. Navodimo koje dvije osnovne boje daju određenu izvedenu boju. Razgovor u krugu započinje gledanjem kratkog videa na TV ekranu (djevojčica u plavoj opravi ples ples s trakom; link https://www.youtube.com/watch?v=ehzGgf2Pp1Q). Kako ste doživjeli ovaj ples? Što je djevojčica imala na sebi? Jeste li kada bili u cirkusu? Čitanje nastavka priče gdje Hlapić susreće Gitu. Tekst slijedi nakon tablice. Nakon čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanka te razgovor o doživljenom. Objasnim nepoznate riječi ako ih ima. Koga je to Hlapić sreo na cesti? Tko je Gita? Kako izgleda? Na opisu lika zadržimo se dok učenici ne navedu potpuni opis, iščitavam ponovno dijelove teksta ako je potrebno. 3) NAJAVA ZADATKA „Danas ćemo uljanim pastelama slikati Gitu koristeći osnovne i izvedene boje. Tko može ponoviti zadatak?“ Demonstriram korištenje tehnike uljanih pastela. 4) REALIZACIJA Učenici rade na pak papiru A4 formata. Obilazim ih i razgovaram s njima, npr. Je li lik Gite dovoljno velik? Ima li sve dijelove opisane u priči? Koje boje se koriste? Može li se dodati još koji detalj? i slično. 5) ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA Na ploči su uredno posloženi radovi sa sve četiri radionice. Razgovaram s učenicima o tome koji su bili zadaci i kako su ispunjeni za svaku skupinu radova. Nakon toga učenici usmeno ispričaju što smo do sada saznali o Čudnovatim zgodbama šegrta Hlapića, što se sve dogodilo i koje likove smo upoznali. Dijelim učenicima papire sa zadatkom: Napiši što bi se dalje moglo dogoditi u priči (3-5 rečenica).			

ORGANIZIRANO VRIJEME(22. 3. 2019.)

Ključni pojmovi: lik, slikovnica (ilustracija), tonovi boje, opisivanje, opis

Obrazovna postignuća (*zadaci stjecanja znanja*):

- zamijetiti i međusobno razlikovati likove u priči; zapaziti osnovne etičke osobine (dobar – loš)
- likovno izraziti doživljaj priče
- vizualno razlikovati i rabiti tonove boje
- zapažati pojedinosti u promatranju, opisati lik prema planu opisa

Oblici rada:

- a) frontalni**
- b) individualni**
- c) skupni
- d) u parovima

Nastavne metode:

- a) usmenog izlaganja**
- b) razgovora**
- c) demonstracije**
- d) čitanja i rada na tekstu**
- e) pismenih radova
- f) analitičkog promatranja
- g) praktičnih radova
- h) likovno izražavanje**

Nast. sredstva i pomagala:

- a) ploča i kređa**
- b) nastavni listići
- c) crteži – slike
- d) TV i radio
- e) rekviziti za igru
- f) knjige, časopisi**
- g) tempere**

Zadaci:

- *stjecanja sposobnosti*: izražajno govorenje, izražavanje temperama (tonovima boja)
- *odgojni zadaci*: formiranje pozitivnog stava prema knjizi i čitanju, poticati pozitivan odnos prema radu, upornosti i pažljivosti

Korelacija:

Hrvatski jezik
– Likovna kultura

Plan ploče:

Ivana Brlić Mažuranić:
Čudnovate zgrade šegrta Hlapića

tonovi boje

AKTIVNOSTI:**1) PRIREMA**

Pripremamo učionicu za rad. Provjerimo imaju li svi učenici potreban pribor (kist za tempere, paletu, bijeli papir). U razred donosim već pripremljene tonove boje.

2) MOTIVACIJA

U šest posudica posložim tonove plave i žute boje. S učenicima razgovaram o tome koliko boja vide, kako misle da ih možemo posložiti. Nakon što odvojimo žute tonove na jednu, a plave na drugu stranu, tonove međusobno posložimo od najsvjetlijeg prema najtamnijem. Govorim kako su to sve tonovi jedne boje dobiveni dodavanjem crne ili bijele. Ako u boju dodamo bijelu, dobit ćemo svjetliji ton, a ako dodamo crnu, dobit ćemo tamniji ton iste boje.

Iščitavam učenicima dijelove teksta koji se nalazi na idućoj stranici. Na ploču zapisujem osnovne elemente koje ćemo danas prikazati: *plava haljinica, zelena papiga na ramenu*. Razgovaram s učenicima o Gitinu izgledu i izgledu papige. Koje sve detalje haljinica može imati? Kakav kljun ima papiga? Ako je potrebno iščitavam dijelove teksta ponovno.

Učenici nakon najave zadatka kreću s radom. Lik Gite slikaju tonovima plave boje, a pozadinu tonovima narančaste. Papigu slikaju zelenim tonovima koje će sami zamiješati.

3) NAJAVA ZADATKA

„Danas ćemo temperama slikati Gitu koristeći tonove boja. Tko može ponoviti zadatak?“.

4) REALIZACIJA

Učenici rade na debljem bijelom papiru. Na paleti imaju zamješane tonove plave i žute, a zelene tonove miješaju sami. Obilazim ih i razgovaram s njima, npr. Je li lik Gite dovoljno velik? Ima li papigu na ramenu? Koriste li se svi tonovi boja? i slično.

5) ANALIZA I VREDNOVANJE LIKOVNOG PROCESA I PRODUKATA

Na ploči su uredno posloženi radovi. Razgovaram s učenicima o ispunjenosti današnjeg zadatka. Učenici na radovima pokazuju tonove boja i ističu najuspješnije.

ŠEGRT HLAPIĆ

„Bio je neki mali postolarski šegrt, zvao se Hlapić. Bio je još malen kao lakat, a veseo kao ptica. Cijeli je dan sjedio u poderanim hlačama i crvenoj košulji na malom postolarskom stocu, koji je imao tri noge, i cijeli je dan zabijao klince u čizme i šivao cipele. Cijeli je dan fućkao i pjevao kod posla. Hlapićev gospodar zvao se majstor Mrkonja, a bio je zao i strašan, tvrda srca i vrlo nepravedan, pa je psovao i vikao na Hlapića, kad god je bio zlovoljan. Majstorica je bila jako dobra, imala je vrlo dobro srce i jako je voljela Hlapića. Hlapić je imao samo jedne poderane hlače i još jedne, koje mu je majstorica načinila od zelenog sukna. To je sukno ostalo od majstorove zelene pregače, pa je majstor zapovjedio svojoj ženi, da načini od toga Hlapiću hlače. Hlapić je imao u tim hlačama tako zelene noge kao zelena žaba, pa ih nije rado nosio, jer su mu se drugi šegrti rugali. Hlapić je uvijek bio dobre volje, pa kad je vidio da mora nositi te hlače, počeo se i sam šaliti. Kreketao je „kre-kre“ kao žaba, kad god je obukao zelene hlače. Kad su vidjeli drugi šegrti da se Hlapić šali, nisu mu se više rugali, nego su se igrali s njime, ali majstor Mrkonja nije smio vidjeti da se Hlapić igra. Tako je živio Hlapić kod majstora Mrkonje i nije mu bilo dobro. Ali on bi ipak bogzna kako dugo tamo ostao, da se nije dogodilo nešto, što je Hlapića odveć razalostilo. Neki bogati gospodin naručio je čizmice za svog sina. Čizmice su bile vrlo lijepe. Njihove sare sjajile su se kao sunce. Sam Hlapić zabijao je klince u te čizme. No kad je gospodin došao sa svojim sinom po njih, bile su na nesreću pretijesne. Zato gospodin nije htio čizme uzeti ni platiti, na što se majstor Mrkonja razbjesnio. Počeo je vikati na Hlapića: „Ti si nevaljanče to skirivio! Ti ljenčino! Ti ništarijo! Ti si kriv da su čizme tijesne!“ Strašno je vikao Mrkonja. To je bilo odviše nepravedno, jer je majstor sam krojio čizme, pa Hlapić nije bio kriv što su pretijesne. No kad je majstor Mrkonja bio ljut, onda nije znao što je pravo, a što krivo. Majstor je na kraju zaprijetio da će čizmice baciti u vatru, a Hlapića još kazniti. Kad je Hlapić neveće toga dana išao spavati, nije on ni fućkao ni pjevao kao obično, nego je nešto razmišljao. Odlučio je da će te noći pobjeći od majstora Mrkonje i otići u svijet razgaziti čizmice. Napisao je oprostajna pisma majstoru i majstorici, uzeo svoju crvenu kožnatu torbu i počeo u nju trpati što mu je trebalo za putovanje. Uzme s klina svoje zelene hlače i obuče ih. Malo da nije zakreketao kad ih je obukao, tako je bio naučen na tu šalu. Zatim uzme konac i pokrpa lakat na svojoj crvenoj košulji, pa

je obuče. Iz kuta uzme i one krasne čizmice radi kojih je jučer dobio batina. Hlapić malo da nije zazviždao od veselja kad je obuo čizmice, tako su mu krasno stajale. Zatim je Hlapić htio uzeti svoju kapu, no ona je bila sasvim poderana i zaprljana. Zato Hlapić uzme komad sjajne kože, koja je ostala od čizmica i sašije od te kože široku vrpču oko kape. Lako je njemu bilo šivati kožu, kad je bio postolar! Kapa se sada sjajila kao sunce i Hlapić je metne na glavu. Tako je Hlapić bio gotov za putovanje. Imao je na sebi zelene hlače, crvenu košulju, krasne čizmice, sjajnu kapu i crvenu torbu preko ramena. Izgledao je kao general nekakve čudnovate vojske! Onda se odšulja Hlapić tiho, posve tiho iz radionice u dvorište. Ondje je bio svezan pas Bundaš, njegov veliki prijatelj. Hlapić je znao da će Bundaš cviljeti ako ga vidi, pa iako mu je bilo teško i žao ostaviti Bundaša, nije išao k njemu. Brzo se provukao kroz velika kućna vrata i izašao na ulicu. Bio je crni mrak. Kuće su izgledale velike do neba. Nigdje nije bilo nikoga. Samo je Hlapić išao žurno. Tako je pobjegao od majstora Mrkonje.“ (Ivana Brlić-Mažuranić, 2007, str. 7-13)

BUNDAŠ

„Išao je tako Hlapić, dok nije izašao iz grada. I opet je još malo išao, pa nije bilo više nijedne kuće, već samo velika polja, grmlje, drveće i dugačka cesta. Grad se više nije niti vidio. „Hvala Bogu“, reče Hlapić i sjedne pod jedno drvo. Bio je jako umoran jer je u noći malo spavao. Zato metne crvenu torbu pod glavu i legne u duboku travu. Trava je bila mekana, ali je ipak bilo dosta tvrdo na njoj ležati. Ipak Hlapić usne slatko kao zec u travi. Spavao je vrlo dobro i dugo. Kraj njega je po cesti prošlo mnogo kola, mnogo seljaka i seljakinja. Konji su toptali po cesti, ljudi razgovarali i vikali, kola su škripala, a guske gakale. Hlapić je spavao i nije baš ništa čuo. U visokoj travi nije ga nitko vidio. Tako je došlo i podne. Na cesti nije bilo već nikoga. Najedanput počne se Hlapić buditi. Čuje on, kako se nešto vuče po travi, kako se šunja i šunja. Sve bolje i bolje čuje kako nešto tapka i tapka. A onda začuje sasvim blizu sebe kako netko teško diše i puše. To mu je bilo čudnovato. Hlapić se tek probudio, pa nije još dobro vidio ni čuo. Zato se htjede malo podići da vidi što se to šunja i što to tapka u travi primičući se sve bliže i bliže k njemu. U taj čas pokaže se iz trave sasvim blizu Hlapića jedna velika, kuštrava, žuta glava i isplazi nasprama Hlapiću dugačak i crven jezik. To je bilo zbilja vrlo čudnovato i dosta strašno. Možda bi se tko drugi i uplašio, no Hlapić samo skoči i zagrlj onu veliku kuštravu glavu! To je, naime, bio njegov dragi pas Bundaš. Bundaš je za Hlapićem utekao od

majstora Mrkonje i tako je dugo njušio i tražio i trčao dok nije Hlapića našao. Bundaš počne svojim dugim crvenim jezikom lizati Hlapićeve ruke, a Hlapić ga je neprestano grlio i grlio. Onda se od veselja počese prebacivati i kotrljati po travi kao dvije lopte. Kad im je bilo toga već dosta, reče Hlapić: „No, a sada izvoli sjesti pa ćemo objedovati.“ Bundaš je bio tako veseo, da je samo skakao za muhama i skakavcima. Hlapić je sjeo na travu i izvadio iz torbe svoj kruh i slaninu. Jedan komad slanine metao je sebi u usta, a drugi je bacao Bundašu. Bundaš je svaki komad nestrpljivo dočekao i u isti čas progutao. Zatim je odrezao Hlapić komad kruha sebi, i drugi bacio Bundašu. Šćap! učini Bundaš i kruha više nije bilo! Tako su Hlapić i Bundaš dakako dosta brzo završili jelo, a onda ustali i pošli dalje na put. Bilo je vruće, a cesta je bila dugačka, bijela i prašna.“ (Ivana Brlić-Mažuranić, 2007, str. 18-19)

CRNI ČOVJEK

„Hodao je dakle Hlapić, hodao po cesti, ali predveče počne najedanput puhati jak vjetar, počne bljeskati i grmjati. Najprije je grmjelo izdaleka i slabo, a onda sve bliže i bliže i sve jače. Grmljavina je tutnjela, kao da se željezna kola po nebu voze. Bundaš se bojao grmljvine i stisnuo se k Hlapiću. „To nije ništa.“ Reče Hlapić i pođe dalje. Onda bljesne još jače i začuje se strašan udarac groma u daljini. Bundaš se strese od straha, ali Hlapić kaže: „I to nije ništa, idemo dalje“. Morao je držati kapu da mu je vjetar ne odnese. Onda su došli tako crni oblaci, da je postalo sve gotovo tamno kao u noći. Samo kad bi bljesnulo vidjelo se cijelo nebo kao da vatra gori na njemu. Počela je padati kiša u krupnim kapljama. „Sada se moramo sakriti.“ reče Hlapić koji se najviše brinuo za svoje čizmice. Na cesti je bio most, pa Bundaš počne vući Hlapića pod taj most. Kad su se našli ispod mosta, Hlapić se uplaši. A tko se i ne bi začudio i uplašio! Pod mostom je sjedio neki čovjek u dugoj crnoj kabanici s poderanim šešikom na glavi. Bundaš počne strašno lajati na njega, ali ga Hlapić ušuti jer se sjetio da treba uvijek biti ljubazan i uljudan. Zato on pozdravi čovjeka: „Dobar dan.“ „Dobar dan“, odgovori čovjek. „Otkuda si ti ovamo došao?“ „Vani pada kiša, a meni je žao mojih čizmica. Hoćete li dopustiti meni i Bundašu da ostanemo ovdje?“ Pitao je Hlapić. „Možeš ostati“, reče čovjek, „ali ovdje nije baš jako lijepo.“ Pod mostom je zbilja bilo tijesno i ružno. Tamo se nije moglo stajati, samo sjediti ili čučati. Vjetar je strašno puhao, kiša je s tučom udarala po mostu kao da čekići tuku, a grmljavina je bila tako jaka, da se nije pod mostom moglo razgovarati, jer nije jedan

drugoga čuo. Tako su Hlapić, Bundaš i taj čovjek čučali pod mostom. Kiša je padala dugo, a grmjelo je još uvijek jednako. „Morat ćemo ovdje ove noći spavati“, reče onaj čovjek. Hlapić je vidio da čovjek ima pravo jer je vani lijevala kiša pa se nikud nije moglo. Pod mostom je bilo slame kao da je već netko ondje spavao. Hlapić rastrese slamu i načini ležaj za sebe i onog čovjeka. Onda izuje čizmice, obriše ih i metne kraj sebe. Torbu metne pod glavu i legne na slamu. Onaj se čovjek zamota u svoju kabanicu pa i on legne na slamu. Hlapić reče „Laku noć“, a čovjek odvrati „Laku noć“. Hlapiću se čovjek nije svidio. Hlapić zagrlj Bundaša jer mu je bilo malo zima pod mostom, pa mirno zaspi. U noći je najedanput Bundaš počeo mrmljati i lajati, ali je Hlapić bio pospan pa zagrlj Bundaša još jače i reče: „Šuti, Bundaš.“ I tako su nastavili spavati. Kad je već bio dan, probudi se Hlapić. Odmah je vidio da onog čovjeka u crnoj kabanici više nema. Otišao je dok je Hlapić spavao. Hlapiću to baš nije žao bilo. On veselo ustane i htjede obuti svoje čizmice. No što je Hlapić sada vidio bilo je strašno. Nema njegovih čizmica! Nema ih niti na slami, niti pod slamom. Nigdje ih nema. Odnio ih je onaj čovjek.“ (Ivana Brlić-Mažuranić, 2007, str. 26-32)

GITA

„Hodali su tako Hlapić i Bundaš svijetom i tražili čizmice. Naišli su jednom pred sobom na cesti na jednu lijepu malu djevojčicu. Djevojčica je imala spuštene kose, a na ramenu je nosila malu zelenu papigu. Išla je brzo jer je i ona putovala. Zato je nosila u ruci svežanj povezan u crvenom rupcu. U svežnju su bile njezine haljine i rubenine, pa druge stvari. Ta je djevojčica bila iz jednog cirkusa, a zvala se Gita. To je malo čudno ime, ali u cirkusu ima mnogo čudnih stvari. Hlapiću se Gita već izdaleka činila vrlo lijepa, jer je imala plavu opravicu sa srebrnom vrpcom opšivenu. Opravica je doduše bila dosta poderana, ali ništa zato! Gita je imala i bijele cipele sa zlatnom kopčom. I cipele su bile dosta stare i pokrpane, ali i opet ništa zato! Gita se Hlapiću ipak jako lijepa učinila pa se požurio da je stigne. „Dobro jutro“, reče Hlapić, ali zamislite kako li se začudio kad mu umjesto Gite odgovori njezina papiga: „Dobro jutro! Dobro jutro! Dobro jutro!“ Bila je tako brbljava da bi osam dana neprestano govorila „dobro jutro“ da je nije Gita primila za kljun. Zatim počnu Gita i Hlapić razgovarati. Hlapić i Gita imali su štošta zajedničkog. Oboje su putovali i oboje su nešto izgubili. Giti je netko ukrao škatulju, a Hlapiću čizme. Odluče zajedno krenuti dalje. S jedne strane išao je Hlapić, s druge Gita, a u sredini Bundaš.

Giti na ramenu bila je papiga. To je bilo vrlo šareno i čudno društvo na cesti.“ (Ivana Brlić-Mažuranić, 2007, str. 32-34)

Prilog 3: Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, **Anamarija Kovač**, izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi tog rada nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

U Zagrebu, dana _____

_____
Potpis studenta / studentice